VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Politické souvislosti umístění radarové základny v České republice

Autor práce: **Lenka Cinertová**

Studijní obor: **Regionální studia**

Forma studia: **Kombinované**

Vedoucí práce: **doc. Dr. Ing. Štefan Danics, Ph.D.**

Katedra: **Katedra společenských věd**

2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu doc. Dr. Ing. Štefanu Danicsovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

CINERTOVÁ, L. *Politické souvislosti umístění radarové základny v České republice : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2011. 63 s. Vedoucí bakalářské práce : doc. Dr. Ing. Štefan Danics, Ph.D.

Klíčová slova: radarová základna, protiraketová obrana, referendum, postoj vládních stran, postoj opozičních stran, postoj české veřejnosti, vliv na zdraví, iniciativa, průzkumy, mezinárodní vztahy

Bakalářská práce se zabývá problematikou umístění radarové základny na území České republiky z hlediska postoje našich parlamentních stran, názorů české veřejnosti, včetně zdravotní studie zabývající se škodlivostí radarové základny. V neposlední řadě práce popisuje i postoj světových velmocí k této problematice. Téma protiraketové obrany se pro Českou republiku stalo velmi závažným a po jistou dobu velmi diskutovaným problémem, protože se dotýkalo přímo obyvatel žijících v oblasti plánované výstavby. A nejen jich. Znamenalo to totiž, že na území ČR bude opět základna cizí armády, což má pro postkomunistickou zemi další, možná i pro mnohé traumatizující rozměr.

Pro seznámení se s tématem i z historického hlediska je věnována první kapitola, kde je stručně charakterizována úloha radarové stanice v systému tzv. hvězdných válek včetně popisu radarového systému, který byl na území ČR zamýšlen a včetně historických souvislostí, jak se problematika protiraketové obrany vyvíjela v čase. Dále následuje problematika postoje jednotlivých parlamentních stran a mínění občanů České republiky včetně popisu aktivit iniciativy Ne základnám. V kapitole, která je věnována bezpečnostním aspektům výstavby radarové stanice v ČR je kromě seznámení se s dokumentem Bezpečnostní strategie ČR z roku 2003 pohled na argumenty pro a proti výstavbě základny a na zmíněnou studii o zdravotní škodlivosti radarové základny. V poslední kapitole bylo snahou nastínit problematiku z hlediska světových mocností, které velmi dbají na svoji sféru vlivu a otázka bezpečnosti je prioritou i pro ně samotné.

Cílem bakalářské práce je kromě zmapování dění kolem radaru i v mezinárodních a bezpečnostních souvislostech ukázat, jakým způsobem se k této problematice stavěly parlamentní strany a veřejnost. Velmi křehká rovnováha sil v parlamentu dávala přednost spekulacím před jasný výsledkem schvalování výstavby,

ačkoliv podle průzkumů byla značná část veřejnosti proti výstavbě radarové základny na našem území. Dnes víme, že problém byl vyřešen ještě dříve, než ke schvalování došlo. Výsledek hlasování mohl být velmi zajímavý z obou pohledů (pro i proti) a mohly se otevřít další témata politického charakteru, např. jakým způsobem veřejné mínění skutečně ovlivní rozhodování zvolených zástupců.

ABSTRACT

CINERTOVÁ, L. *The political context of the placement of a radar base in the Czech Republic : Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2011. 63 s. Supervisor : doc. Dr. Ing. Štefan Danics, Ph.D.

Key words: radar base, missile defense, plebiscite, attitude of the parliamentary parties, attitude of the parties in opposition, public attitude, health impact, initiative, survey, foreign relations

This bachelor thesis is concerned in the issue of the placement of a radar base in the Czech Republic from the point of view of the parliamentary parties, public attitude, with the view to the official study on the radar's health impact and the point of view of the world superpowers and their missile defense dilemma included. The issue of the missile defense became very discussed in the Czech Republic for a certain time, because it concerned not only the people from the region where the radar base was planned, but it also touched, for many people in the post-communist country traumatizing, presence of foreign troops in the Czech Republic.

In the first chapter, there is a description of the historical relevance of the radar base with the connection to so called Star Wars system, its development in the time and the description of the radar system, which was planned to be built in the Czech Republic. Next there's an attitude of the parliamentary parties, public and characterization of the civic initiative called „Ne základnám". The next chapter is about the security aspects of the radar base with the connection to the document of The Security Strategy of the Czech Republic from 2003, a selection of arguments „Pro&Cans" and the official study on the radar's health impact mentioned above. And in the last chapter, there is an attempt to describe a point of view of the world superpowers, which are extremely considered in the question of the security in general and of course also of their own safety and take care of their sphere of influence very much.

The ambition of this bachelor work is, beside the description of the placement of a radar base in the Czech Republic in relationship with the international and security context, to show the way how the parliamentary parties and public took its role. The big speculation stood in front of the clear expectable result in the parliament due to the very fragile balance of votes among parliamentary parties though the public was generally against the build-up of the radar base.

And as we have already known, this issue had been solved and concluded before the parliament ratification could have even started. The eventual result in the parliament could be very interesting and could give other political themes, for example how the public opinion can influence a decision of an elective body.

OBSAH

Úvod 9

1. Cíl a metodika bakalářské práce 11

2. Radarová stanice a postoj našich parlamentních stran 12

2.1 Místo a úloha radarové stanice v systému tzv. hvězdných válek 12

2.2 Postoj k výstavbě radarové základny ze strany vládních stran 22

2.3 Postoj k výstavbě radarové základny ze strany opozičních stran a dotčených obcí 28

3. Radarová základna a postoj české veřejnosti 31

3.1 Nástin vývoje postojů české veřejnosti k výstavbě radarové základny 31

3.2 Občanská iniciativa „Ne základnám“ 35

4. Bezpečnostní aspekty výstavby radarové stanice v ČR 38

4.1 Bezpečnostní strategie ČR 38

4.2 Argumenty „pro“ i „proti“ výstavbě radarové základny u nás 44

4.3 Otázka zdravotní škodlivosti radarové základny v Brdech 48

5. Teorie dalšího politického vývoje ve světě v případě realizace výstavby radaru a raketového sila ve střední Evropě 53

5.1 Dopad na mezinárodní vztahy mocností a rozložení (ne)rovnováhy sféry vlivu těchto mocností. 53

Závěr 58

Seznam literatury: 61

Elektronické zdroje: 61

Ostatní zdroje: 63

Úvod

Téma této bakalářské práce bylo zadáno ještě v době, kdy se problematika výstavby radarové základny v ČR mohutně diskutovala, resp. většina otázek byla otevřená a dalo se o odpovědích na ně pouze spekulovat. Velkou roli v zásadě sehrálo to, že jsme demokratickou zemí a tak závažná otázka, jakou je bezpečnost naší země, se propírala ze všech pohledů jak na politické úrovni, tak na poli mediálním a tudíž poli, které je veřejnosti přístupné. Celá problematika zasahuje do mnoha oblastí a dá se říci, že zaujala širokou veřejnost v celé ČR. Domnívám se, že díky tomu a také díky hnutím a občanským iniciativám měl hlas veřejnosti svojí váhu a byl to signál nejen dovnitř naší politické scény, ale i do světa, kterého se tato problematika vlastně také celkem závažně dotýká.

Bakalářská práce se orientuje na zmapování dění kolem plánu výstavby radaru v Brdech nejen z politického hlediska. Tzn. snaží se zachytit argumentační souboj vládních politických stran s opozičními stranami a také zachycuje hledisko a postoj veřejnosti, kde se uplatňují jak názory laické, tak názory odborné. Laické i odborné příspěvky se sešly na poli iniciativy Ne základnám, jenž sehrála významnou roli v argumentaci proti budování základny a v další své činnosti dále pokračuje i nyní. Zmapování vývoje názorů na umístnění radaru na našem území, jak ze strany vládních, tak opozičních stran ukazuje úroveň politické kultury v naší zemi při projednávání tak zásadních otázek, které se dotýkají bezpečnosti všech občanů naší země, zvláště pak těch, kteří by se ocitli blízké vzdálenosti této radarové základny.

V práci je v základních rysech charakterizován systém protiraketové obrany a přiblížen i v souvislosti s tematikou tzv. hvězdných válek USA následovaný výše zmíněným argumentačním soubojem uvnitř naší politiky včetně hlediska mínění občanů České republiky. Dále je v práci popsána problematika z hlediska bezpečnostní strategie ČR a také popsána studie o otázce zdravotní škodlivosti radarové základny v ČR. A jak již bylo zmíněno, problematika se týká i mezinárodní bezpečnosti, a proto je v práci nastíněn dopad na mezinárodní vztahy a zájmy světových mocností.

Nutno ovšem dodat, že s radarovou základnou je dále počítáno, ale už v rámci NATO, přičemž bude mít i jinou podobu. Nová verze protiraketové obrany totiž počítá s mobilnější a pružnější obranou. Konec dohadů o schválení umístění radaru v ČR (a raket v Polsku) totiž přišlo s novým americkým prezidentem, který spolu se svojí administrativou přepracoval plány protiraketové obrany a ve hře je v současnosti

odlišná varianta jak po technické stránce, tak po stránce z hlediska politických souvislosti, které více zohledňují zájmy světových mocností, přičemž ČR hodlá i na nové verzi protiraketové obrany aktivně participovat.

1. Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je analýza politických souvislostí výstavby radarové základny na našem území s důrazem na postoj parlamentních stran a české veřejnosti. Smyslem je probrat danou problematiku a ukázat, že v dnešní době lze i otázky bezpečnosti naší země probírat na mediálním poli zcela otevřeně a že názory, které v problematice zaznívaly, jsou veřejně diskutované. Vypracování práce spočívalo v průběžném sledování vývoje problematiky zejména ze zpravodajství. V souvislosti s obecnými poznatky z hlediska politiky, bezpečnosti státu a vůbec koncepce mezinárodních vztahů z dlouhodobého hlediska bylo čerpáno z odborných publikací, bezpečnostních a resortních materiálů a také z internetu.

2. Radarová stanice a postoj našich parlamentních stran

2.1 Místo a úloha radarové stanice v systému tzv. hvězdných válek

Po druhé světové válce se mocnosti začaly zabývat dalším vývojem a využitím raketových motorů jak pro účely dobývání kosmu, tak pro účely ve vojenství. Tímto se roztáčely kola zbrojení a tzv. studená válka se dávala do pohybu.

Počátky novodobého vývoje systému protiraketové obrany sahají do počátku osmdesátých let, kdy Ronald Reagan přišel s plánem tzv. hvězdných válek[1], jak se přezdívalo jeho Strategické obranné iniciativě (SDI). Prezident Reagan měl ambiciózní vizi o protiraketové obraně, schopné ochránit USA před útokem tak silného protivníka, jako byl tehdejší Sovětský svaz. Cílem tohoto programu byla komplexní ochrana Spojených Států za pomoci senzorů, radarů, antiraket a laserů, jak na Zemi, tak ve vesmíru, a které by ničili sovětské balistické střely s jadernými hlavicemi ve vesmíru. Tento projekt se potýkal s obrovskými technologickými problémy a nedostatky (například usměrněný energetický výboj, laser o velmi vysokém výkonu, zranitelnost zbraňových systémů, složitost velení a řízení, různé typy senzorů a především také velmi vysoké pořizovací náklady, ale i jiné, např. to, že na základě takového potenciálu existovaly obavy, že studená válka by přerostla ve válku horkou, tj. jadernou. Na druhou stranu někteří historici oceňují, že systém Strategické obranné iniciativy měl ve svém důsledku značný podíl na kolapsu SSSR, protože ten byl vzhledem k ekonomickým problémům nucen rezignovat na závody ve zbrojení.[2] Projekt hvězdných válek však nebyl nikdy dokončen díky technicko-technologickým problémům a čím dál menšímu finančnímu rozpočtu. Avšak dílčí programy nebyly nikdy zrušeny, a tak vývoj, byť s omezenými finančními prostředky, pokračoval dál.[3]

Reaganův následník, George Bush, však pokračoval v podpoře výzkumu a vývoje systémů nezbytných pro protiraketovou obranu. Požadoval ale mnohem omezenější systém, založený zejména na odpalovaných prostředcích ze země. Clintonova administrativa následně též požadovala pozemní systém, takový, aby

[1] *Protiraketová obrana USA* [online]. 2007 [cit.2010-10-20]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/protiraketova-obrana-usa.html.

[2] SUCHÝ, P. a kol. *Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001, s. 108.

[3] NECHVÁTAL, J. *Protiraketová obrana USA - NMD (1) - Historie a vývoj* [online]. 2007 [cit. 2010-10-25]. Dostupný z WWW: http://www.valka.cz/clanek_12026.html.

poskytl obranu celým Spojeným státům, ale pouze proti omezeným útokům ze strany tzv. "rogue" darebáckých států. Oproti časovému plánu spuštění Národní protiraketové obrany (National Missile Defense - NMD) došlo za Clintonovy administrativy ke zpoždění, zaviněném zejména selháním při testech systému. Clinton nebyl schopen rozhodnout, zda Národní protiraketová obrana zvýší bezpečnost Spojených států a v září roku 2000 odložil rozhodnutí, zda protiraketový štít spustit nebo ne, a předal ho tak svému následníkovi v prezidentské funkci. A tak si následník George W. Bush stanovil spuštění protiraketového štítu za jeden z hlavních cílů své politiky. V projevu 1. května 2001, prezident Bush oznámil, že požádal o prozkoumání všech dosažitelných technologií a variant umístění pro efektivní protiraketovou obranu, schopnou ochránit Spojené státy a spojence. Naznačil, že byly určeny jisté možnosti, které umožní dosáhnout omezené schopnosti obrany proti limitovaným hrozbám. Ve stejném projevu Bush naznačil, že je připraven překročit hranice stanovené 30 let starou smlouvou ABM (Anti-Ballistic Missile Treaty). Argumentoval, že tato smlouva neodráží současnou situaci ani nás neposouvá směrem do budoucnosti. Pouze konzervuje minulý stav. Program Národní protiraketová obrana byl od počátku v rozporu se Smlouvou o omezení systémů protiraketové obrany (ABM). Mnoho spojenců USA, s kterými Bush slíbil tuto záležitost konzultovat, vyjádřilo vážné výhrady k americké touze jednostranně zrušit smlouvu ABM. Ještě silnější výhrady vyjádřily Rusko a Čína. Mluvčí generálního tajemníka Organizace spojených národů vydal prohlášení, kde stálo, že Generální tajemník věří, že pro zvýšení respektu k dodržování práva v mezinárodních záležitostech, je nutné upevňovat existující smlouvy o odzbrojení a nešíření zbraní a stavět na nich, zejména aby se zabránilo novým závodům ve zbrojení a pro udržení kosmu bez přítomnosti zbraní. Kolem spuštění protiraketového štítu existuje mnoho kontroverzních a komplikovaných sporných bodů. Zahrnují jak národní protiraketovou obranu, tak protiraketovou obranu bojiště či místní protiraketovou obranu. Zahrnují spor jednostranného pojetí mezinárodních vztahů a mezinárodního koncensu. Zahrnují otázky bezpečnosti i vlády práva. Zahrnují vztah mezi obranou a útokem, vztah, který je podle mnohých provázaný. Zahrnují možnost nastartování nových závodů ve zbrojení, včetně závodů v umístění zbraní v kosmu. Zahrnují vyvolávání šíření jaderných zbraní. A zahrnují posouzení důvěryhodnosti smluv o jaderných raketách a o funkčnosti možných obranných systémů. Protiraketová obrana je program se základy na pohyblivých píscích. Ve svém projevu 1.května 2001 prezident Bush také řekl:"Máme před sebou ještě více práce na určení konečné podoby protiraketové obrany." Zatím není jistého nic, kromě touhy Bushovy administrativy

rychle postoupit v procesu spouštění protiraketových systémů[4]. Prezident Bush nakonec využil novou atmosféru vztahů s Ruskem a z důvodu nutnosti budování a testování protiraketové obrany tak bez větších těžkostí vypověděl 13.12.2001 výše zmíněnou Smlouvu ABM, která podle něj zásadně omezovala rychlý rozvoj protiraketové obrany. Rozhodnutí jednostranně systém rozvinout ale nezůstalo bez řady negativních reakcí, v důsledku čehož byl nabídnut tento systém také americkým spojencům (čímž zmizelo z původního názvu „národní“ a zůstala pouze „protiraketová obrana“).[5]

Po rozpadu SSSR se rozvíjely především systémy zaměřené na obranu proti raketám krátkého a středního doletu, které měly zajistit ochranu vlastních vojáků nad bojištěm jako byl systém Patriot. V roce 1999 přišla vláda Billa Clintona s plánem na ochranu území USA před omezeným útokem balistickými raketami.

Mohutný rozvoj systému protiraketové obrany přišel po nástupu George W. Bushe v roce 2002, který nařídil ministerstvu obrany vyvíjet systém omezené protiraketové obrany proti balistickým raketám krátkého a středního doletu ohrožujícím jak USA, tak jejich spojence. Systém měl zajistit, aby po jeho dobudování žádný ze států unie nemohla zasáhnout nepřátelská balistická raketa.

Administrativa rozhodla, že systém bude mít na starosti Úřad pro protiraketovou obranu MDA. Ještě v roce 2002 bylo vydáno na protiraketovou obranu 8,3 miliardy dolarů, což představuje šedesátiprocentní nárůst výdajů v jediném roce. Od počátku osmdesátých let bylo na systém vydáno mezi 80 až 100 miliardami dolarů.

V roce 2004 představila MDA koncepci vrstveného pružného systému protiraketové obrany, který se má vyvíjet ve spirále a pružně reagovat na nové objevy i nové hrozby. Skutečnost, že nebyl stanoven žádný pevný koncový stav, je tvrdě kritizována, neboť nebyl určen strop nákladů.

Jak z výše uvedeného vyplývá, tak předpoklad, že po skončení studené války se budou vojenské výdaje rapidně snižovat, tak zůstává nenaplněn a došlo k pravému opaku. Program protiraketové obrany s využitím družic je nyní obhajován tím, že je nutné reagovat na změny ve světě. Je pravda, že problematika globální bezpečnosti je značně široká. Jednou z často diskutovaných hrozeb je dnes terorismus. Dnem 11. září 2001 se výrazně mění mezinárodní situace. Dochází tím k jedné z nejvýznamnějších etap vývoje mezinárodního prostředí v období po ukončení studené

[4] *Úvod do Protiraketové obrany* [online]. 2003 [cit. 2010-11-05]. Dostupný z WWW: http://www.valka.cz/clanek_1021.html.

[5] KHOL, R., ŠULC, F. a kol. *Protiraketová obrana (Americký projekt a jeho mezinárodní souvislosti).* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004, s. 33.

války. Terorismus je totiž chápán jako nová forma vedení války, respektive teroristické organizace dnes chápeme jako dalšího aktéra ozbrojeného konfliktu. [6] Systém protiraketové obrany v této souvislosti prý nemá být štítem proti ruským nebo čínským raketám, ale oficiálně má vytvořit potenciál k likvidaci raket s dlouhým doletem z nepřátelsky naladěných zemí.[7] Za nepřátelské neboli „darebácké" státy „osy zla" je považována Severní Korea a Írán (dříve i Irák). U těchto států je velkým problémem především malá čitelnost jejich politiky, na druhé straně proces vývoje raketové techniky v obou těchto zemích prý postupuje mnohem pomaleji, než tvrdí zastánci americké protiraketové obrany.

Úspěch protiraketové obrany závisí na schopnosti co nejdříve detekovat samotný útok. Zemi proto obklopuje síť špionážních družic a pokrývá ji síť přehledových i naváděcích radarů, ať už pozemních, nebo námořních. Bez jejich údajů se neobejdou ani rakety Standart Missile systému amerického námořnictva Aegis, ani pozemní systém GBD (Ground Based *Missile* Defense), který chtěly USA rozšířit do Evropy, i když oba systémy mají vlastní radary. Ty sice mohou být využívány i k monitorování letu nepřátelských střel, což je jeden z úkolů systému Aegis, i když jejich prioritou je navádět antirakety, leč vzhledem k použitému frekvenčnímu spektru „nevidí" za obzor a proto v případě sledovacího režimu musí být co nejblíže potenciálnímu nepříteli.

Z kosmu v současné době detekuje start balistické rakety systém pěti satelitů DSP (Defense Support Program), kterýžto funguje od sedmdesátých let. Využívá především infračervená čidla. Od roku 2007 by jej měla začít nahrazovat dvojice nových satelitních sítí SBIRS-High (Space-Based Infrared System) a STSS (Space Tracking and Surveillance System). První tvoří šest satelitů s infračervenými senzory na vysoké orbitě 25 000 km, zatímco systém STSS má tvořit dvacet až třicet družic na nízké silně eliptické orbitální dráze ve výši 990 - 1700 kilometrů. Oba systémy mají být schopné detekovat i start menších střel než DSP a mnohem rychleji, takže zbude více času na navedení antiraket.

Americký systém protiraketové obrany, který koordinuje Úřad pro protiraketovou obranu (MDA – Missile Defense Agency), má sloužit k ničení balistických střel ve všech fázích letu, tedy hned po startu, ve střední fázi, kdy se balistická střela pohybuje nad hranicí atmosféry, i po návratu do ní. Prioritně je určen pro ochranu území USA, v budoucnu však má zajistit i ochranu spojenců.

[6] ŘEHÁK, D., FOLTIN P., STOJAR, R. *Vybrané aspekty soudobého terorismu.* Praha: MO ČR – AVIS. 2008, s. 3-5.

[7] KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: EKOPRESS, 2001, s. 438.

Systém se skládá jednak z prostředků detekujících start rakety a sledujících její let, tedy ze špionážních družic a radarů, dále prostředků určených k ničení balistických střel, k čemuž slouží především antirakety, ale testuje se i laser. Řada ze systémů se teprve vyvíjí. Nejdále dospěl systém Patriot, ničící balistické střely v poslední sestupné fázi letu. Poprvé byl nasazen už v roce 1991 během války s Irákem, kdy zaznamenal řadu úspěchů.

Práh operačního nasazení překročil i námořní systém Aegis se střelami Standard Missile 3 umístěnými na dvou křižnících a deseti torpédoborcích, který je zaměřen na ničení balistických raket ve střední fázi letu a při testu na jaře 2007 dokázal zlikvidovat dvě střely současně.

Na prahu operačního nasazení je i pozemní systém GBD řízený radary XBR (X-Band Radar) ničící balistické střely též ve střední fázi nad atmosférou. Je ve fázi označované jako test bed, nadále se testuje ale současně je již připraven k nasazení, i když ne na definitivních nosičích. Na aljašské základně Fort Greely bylo v roce 2006 rozmístěno 14 střel a na kalifornské letecké základně Vandenbergh další čtyři. Právě tento systém by měl být umístěn i v Evropě, když silo s antiraketami by bylo na území Polska a radar ve vojenském újezdu Brdy v ČR.

Mnohé další systémy jsou však teprve ve fázi vývoje nebo prvních testů. Platí to zejména o prostředcích umožňujících ničit balistické střely okamžitě po startu.

Současný stav umožňuje čelit útoku pěti balistických střel, přičemž každá je vybavená jednou hlavicí, která nemanévruje, nemá charakteristiku stealth, takže není hůře detektovatelná radarem, a ani není vybavena klamnými hlavicemi.

Do roku 2012 by podle plánu měl být systém schopen čelit koordinovanému útoku deseti i více dokonalejším balistickým střelám s více hlavicemi, které mají určité ochranné prvky. Proti nim je potřeba nasadit sto antiraket a zavést modernější sledovací družice STSS. Náklady na zprovoznění systému s 250 antiraketami umístěnými na lodích i v pozemních silech včetně deseti antiraket v Evropě, se odhadují na 29 miliard dolarů.[8]

Systém protiraketové obrany USA počítá se dvěma typy stávajících radarů včasné výstrahy, jimiž jsou Pave paws (umístěné na Cape Cod v Massachusets a v kalifornském Beale) a zdokonalenými radary včasné výstrahy UEWR (v grónském Thule, britském Fylingdales a na aljašské základně Clear) systému BMEWS. Doplňuje je přehledový radar AN/FPS 108 Cobra Dane pracující v pásmu L s pokrytím

[8] *Protiraketová obrana USA* [online]. 2007 [cit.2010-11-05]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/protiraketova-obrana-usa.html.

120 stupňů umístěný na Aleutských ostrovech je schopen sledovat situaci v severním Pacifiku a na východě Ruska do vzdálenosti 3200 kilometrů. Vybudován byl v sedmdesátých letech a měl monitorovat, zda SSSR dodržuje smlouvy o odzbrojení START II. Radar byl v rámci budování systému protiraketové obrany v roce 2005 modernizován a měl by být schopen sloužit dalších 15 let. Jde o největší a nejvýkonnější existující radary s nepohyblivou plošnou fázovanou anténou a plně elektronickým snímáním.

Radary Pave Paws a BMEWS mají mnoho shodných charakteristických rysů a používají i shodnou základní provozní konfiguraci. Americká Agentura protiraketové obrany MDA tyto radary v letech 2004–2008 zdokonaluje na verze UEWR (Upgraded Early Warning Radar) s cílem umožnit jejich začlenění do radiolokační sítě včasné výstrahy budovaného systému protiraketové obrany USA.

Radar AN/FPS-115 Pave Paws má především detekovat a vyhodnocovat úder mezikontinentálními balistickými raketami, odpalovanými jak ze země, tak z ponorek, přičemž má být schopen rozpoznat typy střel a určit nejen místo odpálení, ale i dopadu. Umožňuje ale rovněž detekci a sledování družic na oběžných dráhách. Radary mají být také schopny rozlišovat bojové hlavice od klamných a data předávat dalším prvkům systému protiraketové obrany, zejména radarům XBR, které jsou mnohem přesnější a mají pohyblivé antény, jež dovolují sledovat tyto cíle po delší dobu ve střední fázi letu.

Radary pracují v kmitočtovém pásmu od 420 do 450 MHz hlavici je schopen detekovat na vzdálenost 5500 kilometrů. Dvě antény o šířce 31 metrů vestavené do betonové pyramidy využívají samostatné mikrovlnné moduly k vysílání a k příjmu signálů generovaných radarem. Jsou skloněny o 20°, aby umožňovaly základní vychýlení ve svislé rovině (v elevaci) a snímání od +3°do +85° nad horizontem. Aktivní část antény je soustředěna v kruhu o průměru 22,1 metru. Velká plocha zaručuje vysokou směrovost, citlivost a přesnost sledování. Rozsah elektronického vychylování svazku je ±60°, to znamená, že je u každé z antén omezen na 120° (dvě antény tedy pokryjí celkový úhel 240°).[9]

Fázovaná anténní soustava se 1792 aktivními prvky o výkonu 325 Wattů je nepohyblivá, umístěná ve vnější betonové zdi. Maximální impulsní výkon vyzářený anténou je 5800 kW.

[9] *Protiraketová obrana USA* [online]. 2007 [cit.2010-11-05]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/protiraketova-obrana-usa.html.

Radar BMEWS ve Fylingdales je provedením podobný, jen s tím rozdílem, že je vybaven třemi plošnými fázovanými anténami pro celokruhové pokrytí v horizontální rovině.

Další radar je umístěn na atolu Kwajalein na Marshallových ostrovech. Jedná se o prototyp radaru XBR. Kwajaleinský radar by měl být po modernizaci umístěn v Brdech a nahrazen plovoucím radarem SBX (Sea-Based X-Band Radar).

Vzhledem k tomu, že radary jsou nákladné a Spojené státy nemají možnost je postavit všude, kde by potřebovaly, rozvíjejí také mobilní radary. Na Aleutských ostrovech je dislokován plovoucí radar SBX-1, což je zredukovaná varianta pozemního radaru XBR, který je umístěn na plovoucí vrtné plošině. Na přelomu let 2006 a 2007 byla prokázána jeho schopnost přemísťovat se, když se po vlastní ose přesunul z mateřského přístavu Adak do havajského Pearl Harboru. Zakotven může být podle potřeby v dalších čtyřech přístavech - na Kwajaleinu, na americké námořní základně Everett na severozápdě USA, na kalifornské základně Port Hueneme a v aljašském Valdezu. Radar může být podle potřeby přesunut blíže krizové oblasti.

Obrázek 1 Plovoucí radar XBR

Také systém Aegis umožňuje přiblížit radarový systém potenciálnímu nepříteli, protože jej kromě dvou křižníků tvoří desítka torpédoborců, vybavených právě radary.

Většina systémů protiraketové obrany je ve fázi vývoje nebo nanejvýš prvních testů. Platí to zejména o prostředcích umožňujících ničit balistické střely okamžitě po startu.

Protože ve fázi po startu nelze použít kvůli vysokému zrychlení stávajících typů antiraket, testuje se kyslíkojodový laser YAL 1 o megawattovém výkonu umístěný na

palubě upraveného Boeingu 747. Jeho účinnost ještě nebyla ověřena. Údajně jsou velké problémy s vibracemi při letu a s malým dosahem, který ještě mohou snižovat mraky. Stroje by proto musely létat ve vzdálenosti 300 až 600 kilometrů od odpalovacích ramp, přičemž na větší vzdálenost by za optimální viditelnosti byly schopny ničit pouze rakety poháněné motory spalující kapalné pohonné hmoty.

Ve fázi vývoje je systém KEI, který by byl schopen ničit startující rakety kinetickou energií podobně, jako to činí současné systémy protiraketové obrany. Byl by bezpečnější, protože by nehrozilo, že výbuch nosiče může vést k explozi nálože.

Ve vývoji je také systém ALHTK, který umožňuje vypouštět antirakety z letadel, pro začátek se plánují stroje F-15C vyzbrojené upravenými patrioty. Právě ty by měly spolu s Patrioty PAC 3 chránit základny systému GBD.

Ve vývoji však jsou i nové systémy ničící antirakety po návratu do atmosféry, které by měly delší dosah než stávající systém Patriot PAC 3. Systém THAAD o výškovém dosahu 150 km a dálkovém 200 km má ničit balistické rakety ve velkých výškách hned po návratu do atmosféry. Vývoj společného americko-evropského mobilního systému MAEDS, který má prioritně chránit jednotky na bojišti i proti střelám s plochou dráhou letu a do budoucna by měl nahradit rakety Patriot, byl ze strany USA na začátku roku 2007 pozastaven. Využívat má střel Patriot PAC 3 řízených novým přehledovým radiolokátorem.

Střely MAEDS a THAAD mají posílit systém aktivní vrstvené protiraketové obrany bojiště NATO (ALTBMD), která je účinná proti raketám o doletu do 3000 kilometrů ničených v poslední fázi letu.[10]

Radar typu XBR postavený v prostoru vojenského újezdu Brdy má být součástí amerického systému obrany proti balistickým raketám ve střední fázi letu GMD. Ve spolupráci s dalšími radary a satelity slouží k navádění antiraket GBI odpálených v tomto případě z Polska. Tyto rakety ničí balistické střely ve střední fázi letu, tedy nad atmosférou za pomoci kinetické energie pouhou silou nárazu, aby hlavice nevybuchla.

Třídimenzionální radar s tenkou plošnou fázovou anténou o ploše 123 metrů čtverečných, vyvinutý firmou Raytheon, pracuje v pásmu X (8 - 12 GHz čili ve vlnové délce 3,75 až 2,5 cm, pravděpodobně 10,525 GHz - přesné údaje Spojené státy z důvodů utajení neuvádějí) .

Radar je multifunkční. Zabezpečuje přehled, vyhledávání, sledování a rozlišování cílů, přičemž má být schopen odlišit hlavici od klamných cílů. Slouží také

[10] *Protiraketová obrana USA* [online]. 2007 [cit.2010-11-05]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/protiraketova-obrana-usa.html.

k samotnému navádění antiraket GBI. V jedné minutě může sledovat několik set cílů a navádět několik antiraket současně, neboť každý z 69 632 vysílacích a přijímacích modulů, který jej tvoří, může pracovat samostatně. Zorné pole radaru má 50 na 50 stupňů. Vzhledem k pásmu, ve kterém radar pracuje není schopen sledovat objekty za horizontem. Na rozdíl od běžných radarů XBR nerotuje, ale celá základna i s anténou se přesně nastaví v horizontální rovině v rozsahu 356 stupňů a v polohovém úhlu nula až 90 stupňů. V době činnosti jej napájí zdroj o výkonu 1MW. Proto má obvykle vlastní elektrárnu. Samotný radar umístěný na železobetonové základně zabírá plochu 150 na 150 metrů, jeho další vybavení ale potřebuje 7 hektarů. Spolu se dvěma bezpečnostními zónami zabere plochu 4 čtverečných kilometrů. Do půlkilometrového pásu kolem radaru by byl zakázán vstup. Bezletová zóna má okruh 8,6 km.

Samotný radar obsluhuje 30 až 60 specialistů, celou základnu pak 150 až 200 osob.

Velká plocha antény a velký počet modulů, které vysílají, přijímají a zesilují radiolokační signály, zajišťuje radaru s dlouhodobým středním efektivním výkonem vyzařování 170 kW extrémní směrovost. Impulzy jsou vysílané v mimořádně úzkém svazku, protože postranní smyčky vyzařovací charakteristiky jsou potlačeny. Radar má proto mít neobvykle vysokou rozlišovací schopnost, údajně je schopen sledovat objekt velikosti basebalového míčku na vzdálenost skoro 4700 kilometrů. Vypočtený dosah sledování cíle je 6700 kilometrů.

Maximální praktický dosah sice přesahuje 4000 kilometrů, závisí ovšem na velikosti a typu hlavice. Dosah se snižuje na polovinu, jestliže má hlavice vyzařovací charakteristiku typu stealth, tedy je pro radar takzvaně neviditelná. Další omezení přináší i schopnost mžikových změn trajektorie hlavice, jakými disponuje ruská střela Topol M.

Poté, co satelity nebo radary včasné výstrahy zjistí odpálení rakety, okamžitě je na ni zaměřen paprsek radaru XBR. V první fázi rozpoznává odpálený typ rakety a sleduje ji, přičemž vypočítává trajektorii a možný cíl. V další fázi, která začne ve chvíli, kdy balistická raketa opustí atmosféru a trvá patnáct až dvacet minut, navádí odpálenou antiraketu GBI na hlavici. Radar se přitom snaží odlišit bojové hlavice od klamných a zajišťuje navedení antirakety GBI a jejího bojového prostředku EKV na bojovou hlavici rakety.

Po zásahu vyhodnocuje jeho úspěšnost na základě analýzy úlomků balistické střely. Tehdy radar soustředí výkon do jediného paprsku. Jestliže vyhodnotí, že hlavice nebyla zničena, navede na ni další antiraketu. Radar umístěný v ČR nemá být nový,

nýbrž testovací GBR-B, dosud umístěný na atolu Kwajelein, který by měl být podle předsedy amerického úřadu pro raketovou obranu (MDA) Henryho Oberinga zmodernizován. V současné době má anténu o ploše 104 metrů čtverečných s 16 896 mikrovlnnými moduly.[11]

Zastavit budování tohoto systému, či mu dát jinou orientaci vyžaduje obtížný zásah do ekonomiky USA a lobbystického ovlivňování americké politiky.[12] Rovněž je jisté, že rozvíjení programu kosmických válek umožňuje USA upevňovat hegemonistické postavení, proto by ústup od tohoto programu pro USA znamenal zříci se výhod, které má oproti jiným mocnostem.[13]

Nicméně dnes již víme, že svět prodělal ekonomickou krizi, a právě díky ní vznikaly otázky i na blízkou budoucnost celého systému protiraketové obrany. Krize zasáhla významně i USA. A tak předpoklad, že by krize mohla donutit novou americkou administrativu k přehodnocení vysokých výdajů na obranu a zbrojní systémy včetně radaru,[14] se naplnil.

[11] *Radar XBR*[online]. 2007 [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/radar-xbr.html.

[12] KREJČÍ, O. *Velké problémy malé základny*. In *Americká vojenská základna v Čechách.* Praha – Štrasburg – Brusel: TYPOS, 2007, s. 47.

[13] KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: EKOPRESS, 2001, s.466.

[14] *Nový prezident USA výstavbu radarové základny nezastaví* [online]. 2008 [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: http://www.ct24.cz/radar-special/34824-novy-prezident-usa-vystavbu-radarove-zakladny-nezastavi.

2.2 Postoj k výstavbě radarové základny ze strany vládních stran

Americký plán vybudovat moderní systém protiraketové obrany se promítl poměrně znatelně do politického dění v České republice prakticky pár hodin po skončení voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 2. - 3.6.2006. Nejmenovaný představitel americké armády pro International Herald Tribune v květnu 2006 uvedl, že v České republice se o základně nemluví, protože by téma mohlo ovlivnit volby do Sněmovny. Společnost byla následně velmi rychle postavena před fakt, že o radarové základně nebo raketovém silu se jednalo vážně, i když v tichosti, už v minulosti a nyní přišla doba pro konkrétní kroky a postoje politické reprezentace České republiky, jenž měly vést k rychlému uzavření dohody s USA a následnému schválení v parlamentu.

Návrh na zbudování základny systému americké protiraketové obrany ve střední Evropě padl tedy už v polovině roku 2002. Administrativa USA uvažovala o jejím umístění v Polsku, České republice či Maďarsku. Ve hře ovšem byly také lokality ve Velké Británii.

Tehdejší český ministr obrany Jaroslav Tvrdík (ČSSD) se v té době ve Spojených státech setkal se svým protějškem Donaldem Rumsfeldem a náměstkem ministra zahraničí Richardem Armitagem. Tvrdík během návštěvy vyjádřil zájem ČR se do programu zapojit. Tehdy se hovořilo obecně o zapojení České republiky do amerického protiraketového systému, aniž by bylo specifikováno, zda budou na českém území umístěny rakety nebo jen radar.

Tvrdík Američanům přislíbil zahájení „technicko-expertních konzultací“. Podle svých slov tehdy USA upozornil, že konečné rozhodnutí musí učinit česká politická reprezentace. Tehdejší premiér, sociální demokrat Vladimír Špidla to komentoval slovy, že Česko "postaví prapory" na obranu proti zbraním hromadného ničení. ČSSD ale později, na základě nových politických pozic po volbách 2006, zaujala odlišné stanovisko a začala v této otázce prosazovat referendum.

Po volbách se tedy na české politické scéně rozjely diskuze o protiraketové základně naplno. Už na konci června strany začaly formulovat své názory. Vítězná ODS návrh přivítala. Předseda ODS Mirek Topolánek označil základnu za „perspektivní“. Odstupující premiér a šéf ČSSD Jiří Paroubek naopak varoval před zvýšenými bezpečnostními riziky, která by z umístění základny pro ČR vyplývala, a poprvé začal

hovořit o referendu. Jako pokus o trik a vyvolávání resentimentu za sovětskými základnami to následně tehdy označil premiér Topolánek.

Postoj KDU-ČSL byl poněkud zdrženlivější než názor ODS, lidovci se nechtěli o věci příliš vyjadřovat, dokud nebudou známy další podrobnosti. Zelení přišli s požadavkem, aby základna byla začleněna do systému NATO a podpořili také levici volající po referendu. S nejradikálnější rétorikou přišli podle očekávání komunisté. Odmítli nejen základnu, ale i jakékoliv jednání o ní. Expředseda KSČM Miroslav Grebeníček dokonce označil záměr za vlastizradu.

Na konci srpna Topolánek v rozhovoru pro ČT uvedl, že Američané chtějí v České republice postavit pouze radarovou základnu a antirakety by pak měly být umístěny v Polsku. Podle něj se v České republice vždycky počítalo spíše s technickým zázemím a jen kvůli tomu není třeba vypisovat referendum.

V září převzal vládu menšinový kabinet ODS premiéra Mirka Topolánka, který od počátku radarovou základnu podporoval. Tehdejší ministr zahraničí Alexandr Vondra prohlásil, že základna je naplněním spojeneckých závazků České republiky, za což sklidil kritiku z řad opozice. ČSSD totiž namítala, že závazek vybudovat americkou základnu nemá ČR ani vůči NATO, ani vůči EU.

Poslanci koaličních stran na konci října ve Sněmovně odmítli komunistický návrh na vypsání referenda.

Oficiální americká žádost o zahájení jednání ohledně radarové základny dorazila do Česka v pátek 19. ledna 2007. O den později Topolánek odhadl, že jednání potrvají několik měsíců a pokud budou úspěšná, začne radar fungovat v roce 2011.

V následujícím týdnu zasedala Bezpečnostní rada státu za účasti prezidenta Václava Klause. Účastníci schůzky souhlasili s tím, aby ČR s Američany o radaru jednala. Rada vládě uložila ustavit expertní tým pověřený přípravou vyjednávací pozice země.

Vláda musela vyřešit také ryze interní problém, který se týkal její vlastní jednoty při zpracovávání odpovědi na americkou žádost. Strana zelených totiž trvala na požadavku, aby protiraketová základna v Polsku a Česku byla v budoucnu začleněna do obranného systému NATO. S tím americká žádost původně nepočítala, nicméně ambasador USA Graber připustil, že americký protiraketový štít bude se systémy Aliance slučitelný.

Česká vláda Spojeným státům 28. března 2007 odpověděla, že zahájí jednání o umístění radaru v zemi a že bude USA ve snaze o jeho vybudování podporovat.

Zeleným se nakonec podařilo prosadit do odpovědi zmínku o tom, že základny protiraketové obrany ve střední Evropě by měly doplnit systémy NATO. Ministryně obrany Vlasta Parkanová (KDU-ČSL) několik dní poté prohlásila, že americké základny budou provázány se systémem obrany proti střelám krátkého a středního doletu, který buduje Severoatlantická aliance.

Agentura Factum Invenio záhy zveřejnila výsledky svého průzkumu veřejného mínění, v němž se občanů dotazovala na jejich názor ohledně radaru a jednání s USA. Zatímco 56 procent respondentů se vyjádřilo pro jednání s USA, umístění radaru v Čechách nadále odmítalo 62 procent Čechů, s jeho vybudováním souhlasilo 30 procent lidí.

Mezitím už se američtí experti pustili do podrobného zkoumání vojenského prostoru v Brdech. Do začátku dubna 2007 stačili nasbírat data o frekvencích mobilních telefonů, rádií, televizí, wi-fi i signálech, které vysílá řízení letového provozu. Navštívili například meteorologický radar přímo v Brdech.

Začátkem dubna se někteří čeští zákonodárci začali připravovat na cestu na Marshallovy ostrovy, kam je pozvaly USA. Měli si tam prohlédnout radar, který podle plánu USA měl být přestěhován do Brd.

V české parlamentní delegace si vybojovali účast i komunisté, přesto jejich zástupce, poslanec Alexander Černý nakonec za oceán neodletěl, americké úřady mu totiž odmítly vydat víza. Cesty se nakonec zúčastnili poslanci a senátoři ODS a ČSSD a jeden nezávislý senátor.

Poslanec ČSSD Miroslav Svoboda se přímo z Marshallových ostrovů postaral o rozruch v ČR, když v telefonickém rozhovoru uvedl, že místní protiraketový radar své okolí nijak neohrožuje a nijak nezasahuje do života zdejších obyvatel. Poslanec řekl, že to není vojenská základna v pravém slova smyslu. Nikde tam není jediný voják. Celé zabezpečení je v tom, kdo na ten ostrov přijíždí, ale jinak je to městečko, kde lidé normálně žijí. K tomu ještě vyjádřil názor, že by rozmístění protiraketových základen v ČR a Polsku zásadně zlepšilo ochranu střední Evropy proti raketám s dlouhým doletem. Dostal se tak do ostrého protikladu k většinovému názoru v opoziční ČSSD. Nakonec prohlásil, že se při hlasování o radaru podřídí názoru strany.

Koncem dubna také přijíždí do Prahy obhajovat radarovou základnu jeden z nejpovolanějších představitelů americké armády, ředitel Agentury pro raketovou obrany, generálporučík Henry Obering. Cílem jeho cesty bylo poskytnout informace českým politikům o technických záležitostech radarové protiraketové základny. Obering

v Praze přesvědčoval, že to není radar, který by fungoval pořád. Byl by to radar s velmi tenkým paprskem. Byl by aktivován pouze tehdy, pokud by došlo k varování o vypálení rakety ze strany nepřítele.

České politiky rovněž informoval o tom, že USA mají vybrány i jiné země v případě, že by se ČR rozhodla stavbu radaru na svém území nepovolit. Během své návštěvy se setkal s prezidentem Klausem, šéfem ČSSD Paroubkem a zavítal i do parlamentu, kde odpovídal na dotazy zákonodárců. Rozložení jednotlivých názorových proudů na české politické scéně však jeho návštěva nijak výrazně neovlivnila.

Den po Oberingově návštěvě Prahy potvrdil Bílý dům, že do Prahy přijede obhajovat radarovou základnu samotný prezident George W. Bush, který se rozhodl v České republice udělat zastávku při cestě na summit G8 v Německu.

O dalších pár dní později zavítal český prezident Klaus do Moskvy, kde se snažil mírnit rostoucí ruské obavy z protiraketových systémů USA ve střední Evropě. Prezidenta Vladimira Putina však Klaus nepřesvědčil. Rusko nadále nahlíželo na plán USA jako na bezprostřední ohrožení, proti němuž je třeba přijmout adekvátní protiopatření například v podobě namíření raket na cíle v Evropě.

V polovině května pak odjel do Německa hájit radarovou základnu ministr zahraničí Schwarzenberg. Ani v Německu se totiž záměr USA nesetkal s nadšením, třebaže zdejší politici nezaujali zdaleka tak radikální postoje jako Rusové.

Předeslaná návštěva prezidenta USA George Bushe, který zavítal do Prahy 4. června, měla jako jeden z hlavních bodů programu propagaci radarové základny. Premiér Topolánek však dopředu upozorňoval, že Bush nepřijel do ČR uzavřít výměnný obchod, v němž by Češi za umožnění výstavby radaru na oplátku dostali bezvízový styk s USA. Topolánek po jednání s Bushem na společné tiskové konferenci řekl, že víza se musí zrušit, protože jsou nespravedlivá, s otázkou radaru to ale nesouvisí. O radaru, vízech a vztazích s Ruskem hovořil Bush také s předsedou ČSSD Jiřím Paroubkem. Ten po setkání s prezidentem USA řekl, že se shodli na všem kromě otázky radarové základny.

Během návštěvy Bush českým politikům slíbil, že se pokusí přesvědčit ruského prezidenta Vladimira Putina o oprávněnosti radarového projektu. Z Prahy odjel americký prezident do německého Heiligendammu na summit zemí G8. Zde ho Putin zaskočil nabídkou provozovat společnou protiraketovou základnu v Ázerbájdžánu, jenž byla zamýšlena jako alternativa plánovaných základen ve střední Evropě. Podle ruského

prezidenta protiraketová základna ve Střední Evropě nemůže být míněna jako ochrana proti "darebáckým státům" jako je třeba Írán. George Bush ocenil Putinovu snahu o přechod raketové obrany na strategické partnerství. Zároveň ale trval na tom, že radar v České republice a odpaliště protiraketových střel v Polsku musí být nedílnou částí systému.

Bezpečnostní rada státu dne 3. července 2007 souhlasila s tím, aby další technická měření ohledně umístění radaru probíhala v lokalitě Míšov na Plzeňsku v Brdech, pro něž se rozhodlo ministerstvo obrany. Rozhodnutí prezentoval čerstvý mluvčí vlády pro problematiku radaru Tomáš Klvaňa, podle něhož je Míšov pro stavbu nejvhodnější z vojenského, bezpečnostního i politického hlediska.[15]

Dalším důležitým milníkem v anabázi kolem případného budování protiraketového radaru v ČR byl 3. duben 2008, kdy zástupci zemí NATO se na summitu v Bukurešti dohodli na podpoře projektu americké protiraketové obrany v Evropě. NATO tedy počítá s jejím začleněním do vlastní obrany.

21. května 2008 vláda schválila hlavní česko-americkou smlouvu o vybudování radarové základny v Brdech a 8. července ji ministři zahraničí ČR Karel Schwarzenberg a USA Condoleezza Riceová podepsali v Praze v Černínském paláci, sídle ministerstva zahraničí. Obě strany si pochvalovaly tuto smlouvu jako důležitý krok k posílení bezpečnosti nejen USA a České republiky, ale i států NATO a mezinárodního společenství. K platnosti ještě musí dohodu schválit český parlament a podepsat prezident.

Dne 10. září 2008 vláda schválila smlouvu SOFA o podmínkách pobytu amerických vojáků u radaru v Brdech. Stojí v ní třeba, že prostor základny i s nemovitostmi zůstane českým územím. Po hlavní smlouvě o základně, kterou Česko a USA podepsaly v červenci, tak kabinet posvětil i druhý potřebný dokument.

Dne 19. září 2008 ministři obrany Česka a USA Vlasta Parkanová a Robert Gates podepsali v Londýně smlouvu o statutu amerických vojáků na radarové základně v Brdech. Formální podpis smlouvy SOFA završil dvoudenní neformální setkání ministrů obrany v Londýně. Parkanová a Gates podepsali dohodu, kterou čeští a američtí vyjednavači schválili už na začátku září. Parkanová a Gates také podepsali dokument s názvem Deklarace o strategické spolupráci v oblasti obrany. Ta rozvíjí a upřesňuje nedávno zahájený strategický dialog - spolupráci nejvyšší úrovně, kterou

15 *Česko a radar* [online]. 2007 [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/cesko-a-radar.html.

USA vedou jen s několika málo zeměmi světa. Deklarace vymezuje tři základní oblasti spolupráce: politicko-vojenskou, výměnu informací a spolupráci na poli výzkumu a vývoje v obranném průmyslu.

2.3 Postoj k výstavbě radarové základny ze strany opozičních stran a dotčených obcí

Po volbách do Sněmovny v červnu 2006 začaly politické strany formulovat své názory na americký plán vybudování protiraketové obrany ve střední Evropě. Vítězná ODS návrh přivítala. Předseda ODS Mirek Topolánek označil základnu za „perspektivní“. Odstupující premiér a šéf ČSSD Jiří Paroubek naopak varoval před zvýšenými bezpečnostními riziky, která by z umístění základny pro ČR vyplývala, a poprvé začal hovořit o referendu.

Vzhledem k tomu, že ani dva měsíce po červnových volbách země stále neměla novou vládu, nebylo ani jasné, kdo a s jakým mandátem s americkou stranou o případném zřízení základen jedná. Informace byly natolik rozporuplné, že dosluhující premiér Paroubek v rozhovoru pro Právo 25. srpna řekl, že v ČR žádná základna nebude a ČSSD bude trvat na referendu.

Ale bezprostředně poté, co se potvrdilo, že USA chtějí rakety v Polsku a v ČR mají zájem postavit radar, slevil Paroubek z kategorického požadavku uspořádat všelidové hlasování. ČSSD nicméně uspořádala anketu v základních organizacích strany a ukázalo se, že členská základna v raketách a v radaru rozdíl nevidí. Začátkem září tak Paroubek oznámil tehdejšímu velvyslanci USA v ČR Williamu Cabanissovi, že sociální demokraté v Česku nechtějí ani rakety ani radar.[16]

Menšinový vládní kabinet premiéra Mirka Topolánka od počátku radarovou základnu podporoval. Podle tehdejšího ministra zahraničí Alexandra Vondry je základna naplněním spojeneckých závazků České republiky. Z řad opozice se však na něj snesla ihned kritika. ČSSD namítala, že závazek vybudovat americkou základnu nemá ČR ani vůči NATO, ani vůči EU.

V obdobném kurzu pokračovala i druhá Topolánkova vláda, kterou ODS sestavila v koalici s lidovci a zelenými. Poslanci koaličních stran na konci října ve Sněmovně odmítli komunistický návrh na vypsání referenda.

Týmy amerických expertů, kteří během léta vyhodnocovali jednotlivá území vhodná pro výstavbu, měli na výběr ze tří lokalit. Postupně navštívili Jince v Brdech, Libavou na Olomoucku a jihočeské Boletice. Favoritem Američanů pro výstavbu

[16] *Česko a radar* [online]. 2007 [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/cesko-a-radar.html.

projektu byl podle některých médií moravský vojenský prostor Libavá kvůli údajně vhodnému kamenitému podloží.

Nakonec se ale odborníci rozhodli pro vojenský prostor Brdy, konkrétně kopec Trokavec poblíž stejnojmenné obce. Nachází se na jihozápadním okraji vojenského prostoru. Nejblíže radaru by se tedy octnuly západočeské obce Skořice, Dobřív, Mirošov a Strašice, ze středočeských obcí by byly nejblíže Věšín, Rožmitál pod Třemšínem a Buková.

Na setkání za hejtmany a starosty zhruba tří desítek obcí Středočeského a Plzeňského kraje přijel v lednu 2007 americký velvyslanec Richard W. Graber. Potvrdil, že na území základny bude platit české právo pro všechny tamní pracovníky a všechny, kdo se budou na základně pohybovat.

Oficiální americká žádost o zahájení jednání ohledně radarové základny dorazila do Česka v pátek 19. ledna 2007. O den později Topolánek odhadl, že jednání potrvají několik měsíců a pokud budou úspěšná, začne radar fungovat v roce 2011. Česká vláda Spojeným státům 28. března 2007 odpověděla, že zahájí jednání o umístění radaru v zemi a že bude USA ve snaze o jeho vybudování podporovat. Zeleným se nakonec podařilo prosadit do odpovědi zmínku o tom, že základny protiraketové obrany ve střední Evropě by měly doplnit systémy NATO. Ministryně obrany Vlasta Parkanová (KDU-ČSL) několik dní poté prohlásila, že americké základny budou provázány se systémem obrany proti střelám krátkého a středního doletu, který buduje Severoatlantická aliance.

Agentura Factum Invenio záhy zveřejnila výsledky svého průzkumu veřejného mínění, v němž se občanů dotazovala na jejich názor ohledně radaru a jednání s USA. Zatímco 56 procent respondentů se vyjádřilo pro jednání s USA, umístění radaru v Čechách nadále odmítalo 62 procent Čechů, s jeho vybudováním souhlasilo 30 procent lidí.

Začátkem května 2007 se na půdě Poslanecké sněmovny opět naplno rozhořely názorové rozepře politických stran ohledně referenda. Dílčí úspěch zaznamenala levice. Návrh poslanců KSČM a ČSSD na vypsání všelidového hlasování v otázce radaru totiž v prvním kole projednávání odolal návrhu na zamítnutí. Koaličním odpůrcům referenda chyběly k zamítnutí návrhu dva hlasy.

Svá vlastní referenda začínají od jara pořádat také obce, kterých se případná výstavba radaru týká. Občané však v místních referendech nemohli hlasovat přímo pro nebo proti zbudování základny, neboť to není v kompetencích obcí. Odpovídali tedy na

otázku, zda souhlasí s tím, aby zastupitelstvo v mezích zákona učinilo veškeré kroky k zamezení výstavby radarové základny. Výsledky těchto obecních hlasování nejsou pro českou vládu závazné.

Jako první se proti radaru už v polovině března jasně vyjádřili obyvatelé Trokavce na Rokycansku. Ze 72 občanů obce jich 71 tuto stavbu odmítlo. Na začátku května se podobné referendum konalo v nedalekých Vískách. Také tam se ukázal postoj obyvatel jako jednoznačně odmítavý. O měsíc později uspořádaly referendum také Hvožďany na Příbramsku. Zúčastnilo se ho 409 ze 630 oprávněných voličů. Proti základně bylo 381 lidí, což znamená 95 procent platných hlasů. Obdobně dopadla i místní referenda v Těních na Rokycansku a v Zaječově na Berounsku.[17]

Z výše uvedeného vyplývá, jak se vykreslila názorová mapa na celou problematiku výstavby radarové základy v České republice. Koaliční strany byly víceméně jednoznačně pro výstavbu radarové základny, naproti tomu opozice a většinový názor veřejnosti podle průzkumů veřejného mínění byl jednoznačně odmítavý. Ačkoliv se vláda snažila veřejnost přesvědčit o jednoznačném přínosu radarové základny z hlediska strategického partnerství a plnění závazků, tak výsledky průběžných průzkumů se lišily jen málo a vždy převládal odmítavý postoj veřejnosti. Vláda však měla tendenci názor veřejnosti přehlížet a dokonce snad spoléhala i na hladké schválení v Poslanecké sněmovně. Téměř patová situace rozložení sil koalice a opozice totiž nemohla dávat dostatečnou jistotu žádnému z táborů. Ale určitým můstkem k převaze však byly dva hlasy takzvaných přeběhlíků z řad opozice, které skutečně v některých jiných případech hlasování převážily pomyslnou misku vah na tu či onu stranu. Na těchto dvou hlasech byla vlastně postavena i Topolánkova vláda a na tomto základě se po celou dobu existence Poslanecké sněmovny v tomto složení neustále spekulovalo o korupci a „kupování“ poslanců přeběhlíků. Pro tak závažnou problematiku, jako je stavba a činnost amerického vojenského zařízení na našem území by měla být v Poslanecké sněmovně nalezena daleko širší shoda.

Politický postup, který zvolilo tehdejší vedení ČSSD ohledně diskusí kolem radaru, se opírá o názor velké části členské základny i voličů ČSSD a konec konců velké většiny českých občanů. Zklamat své členy, příznivce a většinu českých občanů ČSSD prostě nemůže a nesmí. Zcela nepochybně by se pak ČSSD dostala do značné krize důvěry veřejnosti, jako tomu bylo na přelomu let 2004-2005.

[17] *Česko a radar* [online]. 2007 [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/cesko-a-radar.html.

3. Radarová základna a postoj české veřejnosti

3.1 Nástin vývoje postojů české veřejnosti k výstavbě radarové základny

Veřejnost se o problematice americké vojenské základny a plánů americké protiraketové obrany dověděla v konkrétnější podobě až těsně po volbách v červnu 2006. Už první průzkumy veřejného mínění dávaly hned od počátku tušit, že česká společnost je názorově rozdělena a to ve větší míře na stranu nesouhlasu s plánem vybudovat vojenskou základnu na území ČR. Už od roku 2006 se výsledky průzkumu příliš neměnily. S radarem nesouhlasily vždy téměř tři čtvrtiny občanů. Takže z dlouhodobého hlediska podpora radaru spíše klesala. Byl to nepříznivý signál směrem k vládě a naopak příznivě to posilovalo občanská sdružení a iniciativy proti radaru. Nemělo to však téměř žádný vliv na rozhodování vlády v této věci a její spíše neochota reflektovat veřejné mínění a dokonce i neochota reflektovat názory odborné veřejnosti v oblasti vojenství, politologie a fyziky dále napomáhala zvyšovat odpor vůči americkým plánům. Průzkumy tedy dlouhodobě ukazovaly, že Američané mají pro svou stavbu podporu hlavně mezi příznivci občanských demokratů. CVVM (Centrum pro výzkum veřejného mínění) informovalo, že voliči ostatních stran myšlenku radarové základny v ČR většinou odmítají, přičemž u opoziční ČSSD a zejména KSČM byl nesouhlas relativně četnější a vyhraněnější než u obou menších stran vládní koalice.

Ve stejné době (po volbách 2006) se také o slovo začala hlásit iniciativa Ne základnám, která vylepila billboardy a uspořádala petici. Sdružení rovněž obvinilo politiky, že po léta jednali s Američany, aniž by informovali českou veřejnost. Mluvčím iniciativy se stal Jan Tamáš, který v červnu neúspěšně kandidoval do Sněmovny za Humanistickou stranu.

První demonstrace proti základnám se zúčastnilo zhruba 150 lidí a uskutečnila se v Praze na náměstí Míru 21. srpna. Právě datum konání mělo symbolicky ukázat na údajnou paralelu se sovětskou okupací. V tento den v roce 1968 totiž do tehdejšího Československa vstoupila vojska zemí Varšavské smlouvy.

Jak bylo zmíněno výše, svá vlastní referenda pořádaly obce v rámci své působnosti, kterých se plánovaná výstavba přímo týkala. Otázky v referendu se týkaly toho, zda má příslušné zastupitelstvo obcí podnikat kroky k zamezení výstavby radarové základny. Výsledky těchto obecních hlasování nejsou pro českou vládu

závazné, avšak jasně vypovídaly o náladě občanů, tj. že mají zájem o to, aby se zamezilo výstavbě radarové základny.

Argumenty té části veřejnosti, která byla proti, byly především o tom, že vláda nedostatečně informuje o podrobnostech výstavby, že se zamlčují důležitá fakta jak technická a politická, tak i hygienická a velkou měrou, zejména u starší populace, vzbuzovala představa vojenské posádky cizího státu na území České republiky nostalgickou a negativní vzpomínku na období tzv. studené války a „dočasný“ pobyt ruských vojáků na našem území. Mnozí, zkrátka, neviděli rozdíl mezi pobytem ruských vojáků u nás před více než dvaceti lety a pobytem amerických vojáků v dnešní době.

Na Václavském náměstí se v Praze v květnu 2007 sešly stovky odpůrců radarové základy USA v Česku. Na náměstí se shromáždilo asi 5000 lidí, kteří přišli sami za sebe nebo patřili k různým politickým uskupením - mladým komunistům, zeleným a dalším stranám. Na pochod na Hradčanské náměstí se jich vydala asi polovina. Demonstranti podporovali řečníky skandováním: "Vláda nemluví pravdu, Topolánek lže, Česko není Kosovo." Mezi účastníky byli i bývalí sociálnědemokratický ministr zahraničí Jan Kavan a sociálnědemokratický předák z Ústecka Jaroslav Foldyna. Na Václavské náměstí přišli s transparenty i členové vládních zelených z jižních Čech, Olomoucka, Ostravy, České Lípy a Domažlic.

"Nenechme se zmanipulovat do americké hry, jejímž cílem je růst zisků amerických zbrojařských korporací," vyzývali řečníci. "Říkáme ne americké hegemonii, chceme o radaru referendum, vláda nemá právo vládnout proti vůli většiny občanů, chceme zákon o obecném referendu," ozývalo se od řečnického pultu. Účastníci demonstrace skandovali: "Referendum, referendum."

Po necelých dvou hodinách se účastníci seřadili do průvodu a vydali se na pochod pražskými ulicemi. Za hlasitého skandování hesel šli Národní třídou, po Smetanově nábřeží, přes Karlův most, Malostranské náměstí, Nerudovou ulicí a před 18:00 dorazili na Hradčanské náměstí. Tam jich došlo podle pořadatelů asi 700. Mluvčí demonstrantů v krátkém projevu vyzvali prezidenta Václava Klause, aby se nebál být velkým státníkem a postavil se jasně proti základně, kterou chtějí Američané v Česku postavit. Krátce po 18:00 se účastníci demonstrace v klidu rozešli, když ještě před rozpuštěním pozvali všechny lidi na 4.6. v 18:00 na další demonstraci proti Georgi Bushovi.

Podle průzkumů veřejného mínění se základnou v té době nesouhlasí zhruba tři pětiny lidí. Téměř tři čtvrtiny obyvatel požadují, aby o ní občané rozhodli v referendu.

O rozruch se postaral ministr pro evropské záležitosti Alexandr Vondra, který v pořadu ČT Otázky Václava Moravce varoval, že pokud Česká republika odmítne vybudování americké radarové základny na svém území, může to znamenat narušení spojeneckých svazků v rámci NATO, což by podle něj mohlo vést k tomu, že se Češi na své spojence nebudou moci spolehnout. Vondra následně překvapil diváky tezí, že v takové situaci by se mohlo stát, že se pak v budoucnosti nedá vyloučit, že bychom museli povinnou vojenskou službu kupříkladu obnovit. Opozice okamžitě obvinila Vondru, že straší lidi. Za přehnané označili ministrovy výroky i někteří jeho kolegové z vlády. Za Vondrova slova se v následujícím týdnu ale postavil samotný premiér Topolánek. Ten na pražské konferenci o americké protiraketové obraně zároveň varoval, že pokud evropské země nevyjádří svobodnou vůli ke své ochraně, hrozí jejich zánik. Odmítl také sílící protesty Ruska, jehož ministr zahraničí Sergej Lavrov v půlce května uvedl, že USA chtějí výstavbou protiraketového systému obklíčit Rusko. "Rusko není ohroženo vojensky," řekl Topolánek a dodal, že Rusové cítí šanci posílit svoji pozici a oslabit euroatlantické vazby, pokud by zabránili výstavbě systému. "My ale nechceme opět patřit do sféry ruského vlivu," zdůraznil český premiér. Vondra pak také umírňoval vášně snahou usměrnit pohled na jeho výroky a řekl, že: „Není mým cílem kohokoli strašit. Jen se soustavně snažím upozorňovat, že bezpečnost a obrana naší země - i v období relativního míru dnešních let – vyžaduje dlouhodobě odpovědný přístup. Bohužel s našimi závazky vůči spojencům na tom nejsme nijak valně. Výdaje na obranu se každoročně snižují oproti tomu, co jsme kdysi slíbili, naše účast v zahraničních misích – jakkoli je ceněná – neodpovídá našim možnostem a umístění jedné menší radarové základny vyvolává vášnivé diskuse.“

V květnu 2008 se v centru Prahy konala další větší demonstrace odpůrců radarové základny, které se zúčastnilo přibližně 1500 lidí. Z Václavského náměstí pochodovali protestující opět směrem na Hradčany. Před úřadem vlády dávali hlasitě najevo nesouhlas s plánovaným umístěním radaru ve vojenském prostoru Brdy. Účastníci nesli státní a jiné vlajky a transparenty, mimo jiné s nápisy "Ne americké zradarové kolonizaci" či "Řekněte ne radaru. 1938 Hitler, 1968 Brežněv, 2008 Bush". Podle mluvčího iniciativy Ne základnám Jana Tamáše bylo cílem protestu poukázat na skutečnost, že většina obyvatel republiky, jak dokazují průzkumy veřejného mínění, si nepřeje pobyt vojáků na našem území. Podle Tamáše nešlo jen o problém radaru, ale o problém demokracie v zemi. "Pokud většina obyvatel si něco nepřeje a vláda toto

prosazuje, tak se mi zdá, že nejsme daleko od doby před listopadem 1989," dodal Tamáš.

Velmi aktivně se na odporu proti radaru podílely obce, kterých se výstavba přímo týkala. Obec Trokavec si, kromě již zmiňovaných místních referend, vytvořila i internetové stránky, které mapovaly tuto problematiku, informovaly o aktuálním dění a samozřejmě shromažďovaly argumenty proti plánované výstavbě včetně organizování tzv. Akcí proti radaru. Vznikla také tzv. Liga starostů proti radaru.[18] Jedna z akcí byla například dopis starostů 23 obcí z okolí Vojenského výcvikového prostoru Brdy adresovaný americkému kongresu, konkrétně předsedkyni Sněmovny reprezentantů Nancy Pelosi a předsedovi výboru pro přidělování finančních prostředků Senátu USA Robertu C. Byrdovi a také americkým deníkům Washington Post a New York Times. Podle autora dopisu Václava Hudce, starosty Štítova na Rokycansku, je důležité, aby se američtí poslanci a senátoři dozvěděli o tom, že obce provádějí plebiscity, jejichž výsledky jsou k výstavbě radaru velmi negativní. Občané se obávají bezpečnostních rizik, protože radar by ležel v blízkosti hustě zalidněné oblasti a také jsou obavy z negativního dopadu na zdraví obyvatelstva. V dopise také sdělil, že česká vláda ignoruje mínění drtivé většiny obyvatel a zatím s výstavbou radaru souhlasí. Žádá tímto, aby na výstavbu radiolokátoru nebyly přiděleny žádné finanční prostředky.[19]

Na internetu je možné dohledat dopisy určené jednotlivě brdským starostům, Kongresu USA, novinářům a dopis vládě, poslancům, senátorům.[20]

[18] *Akce proti radaru* [online]. 2007 [cit. 2010-11-20]. Dostupný z WWW: http://www.trokavec.cz/lide-proti-radaru/akce-proti-radaru.

[19] MATĚJOVCOVÁ, K. Odpůrci radaru z Brdska píší americkým kongresmanům a novinářům. Deník Západní Čechy, 15. května 2007.

[20] *Vyzva obcim* [online]. 2007 [cit. 2010-11-20]. Dostupný z WWW: http://www.trokavec.cz/lide-proti-radaru/akce-proti-radaru/vyzva-obcim.

3.2 Občanská iniciativa „Ne základnám“

Iniciativa Ne základnám vznikla v červenci 2006 jako reakce na zprávy o jednáních, která za zády občanů vedou někteří politici a vysocí státní úředníci. V Iniciativě je sdruženo již téměř 60 organizací a řada významných osobností. Cílem iniciativy je nenásilnou formou bojovat proti umístění radarové či raketové základny USA na našem území a prosadit vypsání referenda v této otázce. Součástí snah Iniciativy je podporovat veřejnou debatu o problematice základen a šířit argumenty proti jejímu vybudování. Iniciativa Ne základnám je nadstranická platforma, která je otevřena jak všem organizacím, tak i jednotlivcům, kteří souhlasí s jejími cíli. Veškerá naše činnost je založena na dobrovolnosti.[21]

Týdeník Respekt označil na své titulní straně iniciativu Ne základnám za „nejúspěšnější občanské hnutí“ v Česku. Na druhou stranu je tato iniciativa i terčem kritiky za nejasné financování a spojení s extrémistickými organizacemi. Od svého založení uspořádala iniciativa několik demonstrací za referendum a proti radarové základně v Praze, Brně, Ostravě a na různých místech v Brdech, mezinárodní konferenci proti jadernému zbrojení v Březnici a stovky happeningů, debat a kulturních akcí. Organizovala také petiční akci za uspořádání celostátního referenda o otázce souhlasu s umístěním a existencí základny Národního raketového systému obrany USA na území České republiky. Iniciativa Ne základnám spolupracuje s podobně zaměřenou Ligou starostů proti radaru (spolupořádají některé akce) a několika mezinárodními mírovými organizacemi (Mayors for Peace, Campaign for Peace and Democracy, Campaign for Nuclear Disarmament). Ne základnám opakovaně podpořila českou pobočku Greenpeace v jí pořádaných akcích zaměřených proti radarové základně. Ředitel Greenpeace ČR Jiří Tutter vystoupil na protestním happeningu iniciativy Ne základnám proti násilnému vyhnání aktivistů Greenpeace z brdské kóty 718 (místa, na němž má být vybudován radar Národní protiraketové obrany USA) [22]

I přes postoj oficiální politiky a propagační kampaň vlády ve prospěch radaru si tato občanská iniciativa udržela podporu široké veřejnosti. *„Jak konstatoval Petr Uhl (Právo 16. 5. 2008), iniciativa „Ne základnám“ vlastně zahájila novou etapu ve vývoji*

[21] *O iniciativě* [online]. 2007 [cit. 2010-11-25]. Dostupný z WWW: http://www.nezakladnam.cz/cs/19_o-iniciative.
[22] *Ne základnám* [online]. [cit. 2010-11-25]. Dostupný z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ne_základnám.

občanské společnosti u nás. Svým odporem proti radaru a prosazováním referenda vstoupila jako první z občanských aktivit do konfrontace s vládou kvůli nějaké součásti vládní politiky.“[23] I když je pravda, že pravděpodobnost, že se podaří aktivistům prosadit referendum, je malá. Avšak jejich vytrvalý tlak a široká podpora veřejnosti může změnit či ovlivnit postoj některých poslanců. V této souvislosti je také důležitá problematika závislosti veřejnosti na oficiálních informacích. Z tohoto pohledu dnes významnou roli sehrává internet.[24]

Iniciativa měla samozřejmě své zastánce i odpůrce. V obou táborech se vyskytovaly osobnosti z veřejného života. Petici iniciativy Ne základnám podepsali například Noam Chomsky, Jan Keller, Erazim Kohák a řada dalších vysokoškolských pedagogů (včetně profesorů a docentů) z Prahy, Brna a Pardubic. Z umělců iniciativu podporuje režisérka Věra Chytilová, režisér Zdeněk Troška či frontman kapely Krausberry Martin Kraus. Z bývalých disidentů a chartistů například Ivan Odilo Štampach, Luboš Kohout, Jaroslav Šabata, Petr Uhl, Jan Tesař, Julius Tomin nebo iniciativu podporovalo několik desítek českých a mezinárodních organizací, hnutí a stran.[25] Naproti tomu však iniciativa musela čelit i výtkám v oblasti svého financování, marginalizací jejích akcí v médiích nebo spojování s extremismem. Objevily se kritiky, že některé z organizací, které iniciativě vyjádřily podporu, jsou nedemokratické, extrémistické či jinak problémové. Členové iniciativy tvrdí, že její akce byly v médiích doposud buď marginalizovány nebo interpretovány jako demonstrace důchodců a komunistů. Mluvčí Jan Tamáš v souvislosti s neobjektivitou České televize v březnu 2007 poslal otevřený protestní dopis jejímu řediteli Jiřímu Janečkovi. V květnu 2007 aktivisté Ne základnám vyškrtli úředně zakázaný Komunistický svaz mládeže ze seznamu podporujících organizací uvedeného na webu iniciativy. Aktivisté z iniciativy se snažili o zákaz používání komunistických symbolů na akcích iniciativy. David Pazdera z okruhu úředně rozpuštěného KSM poté prohlásil, že vrcholoví představitelé iniciativy vystupují antikomunisticky.[26]

---

[23] PŘEVRÁTIL, R. Dva roky iniciativy Ne základnám. In *Společně proti základně aneb NE vojenské základně USA.* Praha – Štrasburk – Brusel: TYPOS, 2008, s. 27.

[24] MAŠTÁLKA, J. Je čas říci NE. In *Americká vojenská základna v Čechách.* Praha – Štrasburk – Brusel: TYPOS, 2007, s. 18.

[25] *O iniciativě* [online]. 2007 [cit. 2010-11-25]. Dostupný z WWW: http://www.nezakladnam.cz/cs/19_o-iniciative.

[26] *Ne základnám* [online]. [cit. 2010-11-25]. Dostupný z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ne_základnám.

Karel Pacner obvinil iniciativu z nejasného financování, z toho že je finančně podporována Ruskem a jinými státy, které si radar v Česku nepřejí. Kritici tvrdí, že iniciativou vykazovaný objem finančních prostředků neodpovídá předpokládaným nákladům (například finančně nákladné billboardové kampaně).[27] V roce 2008 nadnárodní firma BigBoard iniciativě bezplatně pronajala deset billboardů.[28] Iniciativa Ne základnám nesouhlasí a poukazuje na to, že veškeré záznamy o jejích financích jsou komukoli k dispozici na transparentním účtu. Tvrdí také, že své aktivity financují většinou přímo členové Ne základnám z vlastních kapes, případné větší náklady jsou pokryty z dobrovolných příspěvků od příznivců, sponzorského poskytování zboží či služeb od firem sympatizantů atd. [29]

Iniciativa Ne základnám byla v celé kauze radaru velmi silným hráčem a jasnou opozicí vůči vládním záměrům. Zasadila se o zviditelnění celého problému a hlavně o zviditelnění nesouhlasu s vybudováním této americké základny v ČR. Zlom v úsilí hnutí představuje okamžik dne 17. září 2009 v 00:21, kdy americký prezident Barack Obama telefonicky sdělil premiéru Janu Fischerovi, že Spojené státy od stavby radaru v Česku upouští. Ne základnám na to téhož dne v 15:30 reagovalo tiskovým prohlášením, ve kterém vítá rozhodnutí prezidenta Obamy zrušit projekt vybudování radarové základny v České republice, dále poděkovala 170 000 lidem, kteří podepsali protiradarovou petici a sdělila, že svoji činnost neukončuje. Nutno podotknout, že český parlament neměl ještě možnost obě proradarové smlouvy zamítnout či schválit.

Americký prezident Barack Obama následně vystoupil s oficiálním prohlášením ke zrušení plánů na protiraketový štít v Evropě. Řekl, že USA úplně změní přístup k obraně. Založí ho na nových technologiích, které jsou vyzkoušené, a zajistí větší rychlost, sílu a přesnost.

[27] PACNER, K.: *Platí Rusové akci Ne základnám? To těžko zjistíme*. [online]. 2008 [cit. 2010-11-29]. Dostupný z WWW: http://neviditelnypes.lidovky.cz/radar-plati-rusove-akci-ne-zakladnam-to-tezko-zjistime-p1g-/p_politika.asp?c=A080109_173335_p_politika_wag.

[28] *Iniciativu Ne základnám financuje tajemný sponzor podnikající v Rusku* [online]. 2008 [cit. 2010-11-29]. Dostupný z WWW: http://zpravy.idnes.cz/iniciativu-ne-zakladnam-financuje-tajemny-sponzor-podnikajici-v-rusku-13f-/domaci.asp?c=A080511_210833_domaci_zra.

[29] GLIVICKÝ, P.: POLEMIKA: *Kdo platí Ne základnám? Ne základnám*. [online]. 2008 [cit. 2010-11-29]. Dostupný z WWW: http://neviditelnypes.lidovky.cz/polemika-kdo-plati-ne-zakladnam-ne-zakladnam-fzo-/p_politika.asp?c=A080125_172739_p_politika_wag.

4. Bezpečnostní aspekty výstavby radarové stanice v ČR

4.1 Bezpečnostní strategie ČR

Jde o základní koncepční dokument, který definuje bezpečnostní hrozby a způsoby a prostředky, jak těmto hrozbám čelit. K rozhodnutí novelizovat Bezpečnostní strategii vedly vládu významné změny v bezpečnostním prostředí, jako byly teroristické útoky z 11. září na americké symboly moci a proměny bezpečnostního postavení ČR, když jsme se stali členy NATO. V této novelizované Bezpečnostní strategii z roku 2003 se klade důraz na kvalitní ochranu elektronických, komunikačních a informačních sítí a zohledňuje rovněž skutečnost, že bezpečnost ohrožuje zejména mezinárodní terorismus, šíření jaderných zbraní, nestabilita slabých států a některých regionů, včetně organizovaného zločinu a korupce. Přičemž mezinárodní terorismus spolu se šířením zbraní hromadného ničení jsou těmi nejzávažnějšími hrozbami současnosti. Bouřlivý rozvoj techniky přináší řadu zlepšení do našeho každodenního života, zároveň však činí naši společnost zranitelnější. Nejúčinnější odpovědí na hrozby dnešního světa je aktivní přístup k problémům ještě dříve, než se rozvinou, s cílem pokud možno předejít útokům, katastrofám, krizím a konfliktům. Nový typ hrozeb vyžaduje úzkou spolupráci s našimi spojenci v Severoatlantické alianci a partnery v Evropské unii a také dobrou komunikaci mezi představiteli státu, samospráv a občany.

Na tento dokument navazují dílčí strategie a koncepce – ke klíčovým patří např. Vojenská strategie ČR či Koncepce zahraniční politiky ČR v příslušných částech. Základní rámec pro formulaci a realizaci Bezpečnostní strategie ČR je dán Ústavou ČR, ústavním zákonem č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti ČR v platném znění a dalšími navazujícími zákony. Jeho nedílnou součástí jsou také spojenecké a další mezinárodní závazky vycházející z členství ČR v Organizaci Severoatlantické smlouvy (NATO), Evropské unii (EU), Organizaci spojených národů (OSN) a Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE).

Bezpečnostní strategie ČR definuje v pěti kapitolách základní hodnoty, zájmy, postoje a ambice ČR při zajišťování své bezpečnosti:

V kapitole „Východiska bezpečnostní politiky ČR“ jsou zformulovány principy, na nichž je bezpečnostní politika ČR založena. Při zajišťování bezpečnosti je důležité aktivní a preventivní působení v celém spektru bezpečnostní politiky. Především jde o prohlubování mezinárodní spolupráce a účast ČR ve spojeneckých svazcích,

zapojování občanského sektoru do dílčích aktivit při zajišťování bezpečnosti, ale nutně také o vytváření podmínek pro uvědomělé konání občanů ČR. Bezpečnost ČR je založena na principu zajištění bezpečnosti jednotlivce, ochrany jeho života, zdraví a majetku, a státních institucí včetně jejich funkčnosti. Trvalým zájmem ČR je proto udržení efektivní role OSN a posilování jednoty v euroatlantickém bezpečnostním prostoru a je připravena se podle svých možností společně s mezinárodním společenstvím podílet na řešení bezpečnostních problémů a zmírňování jejich následků. Pilířem kolektivní obrany je pro ČR NATO. Na základě členství v NATO se ČR těší bezpečnostním zárukám, jež jsou ukotveny v Severoatlantické smlouvě. ČR se zároveň aktivně zapojuje do Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) EU a v jejím rámci do Evropské bezpečnostní a obranné politiky (ESDP). ČR vychází z předpokladu, že v dohledné budoucnosti lze vyloučit možnost rozsáhlého přímého vojenského útoku proti jejímu území i území jejích spojenců. Zároveň dochází k prohlubování integračních a demokratizačních procesů v euroatlantickém prostoru. Na straně druhé se však na globální úrovni, především mimo euroatlantický prostor, v posledních dvou letech zhoršilo bezpečnostní prostředí. Vzrostlo riziko realizace hrozeb asymetrického charakteru – zvláště v podobě teroristických útoků.

V kapitole „Bezpečnostní zájmy ČR“ jsou definovány životní, strategické a další významné zájmy ČR, např. životním zájmem je zajištění existence ČR, její suverenity, územní celistvosti a politické nezávislosti; dále pak je životním zájmem obrana demokracie a právního státu a ochrana základních lidských práv a svobod obyvatel. Ochrana životních zájmů státu a jeho občanů je základní povinností vlády ČR. Pro jejich zajištění a obranu je ČR připravena využít všech možných přístupů a použít všechny dostupné prostředky.[30]

Strategické zájmy ČR jsou zejména např.: bezpečnost a stabilita, pevná transatlantická vazba v rámci NATO a budování strategického partnerství mezi NATO a EU, potírání mezinárodního terorismu, snižování rizika šíření zbraní hromadného ničení (ZHN) a jejich nosičů, snížení rizika napadení území ČR zbraněmi hromadného ničení, podpora šíření svobody a demokracie a principů právního státu, komplementární rozvíjení obranných schopností NATO a EU, apod. Mezi další významné zájmy zejména patří: ochrana životního prostředí a prosazování principů trvale udržitelného

[30] *Bezpečnostní strategie ČR* [online]. 2003 [cit. 2010-12-03]. Dostupný z WWW: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/bezpecnostni_strategie_cr_1/index.html.

rozvoje, snižování kriminality a zejména eliminování korupce, nelegálních obchodů a daňových úniků, potlačování extremismu včetně eliminace jeho příčin a vytváření podmínek promultikulturní, tolerantní a občanskou společnost, prevence a příprava na nepředvídatelné živelní, ekologické či průmyslové havárie a katastrofy nebo na nepředvídatelný vznik a šíření nakažlivých smrtelných chorob.

V kapitole „Bezpečnostní prostředí“ jsou identifikovány trendy, hrozby a z nich plynoucí rizika, jež formují prostředí, v němž ČR ochraňuje a prosazuje své zájmy. Popisuje roli států a mezinárodních organizací a postavení ČR. Klíčové jsou mezinárodní organizace vytvořené za účelem udržování a prosazování stability a míru ve světě. S rozšiřováním NATO a EU se ČR stává jejich vnitrozemím, obklopují ji pouze členské země těchto organizací, což významně posiluje její bezpečnost. NATO klade důraz na společné sdílení odpovědnosti, nákladů a bezpečnostních rizik. Jednotlivé členské země se prioritně zaměřují na rozvoj a výstavbu určitých sil a schopností přesahujících jejich vlastní potřebu s tím, že případně nedostačující schopnosti je třeba vyvažovat v rámci společných aliančních projektů nebo na bilaterálním či multilaterálním základě. Vzhledem k současnému bezpečnostnímu prostředí se NATO hodlá angažovat v jakémkoli regionu, z něhož vycházejí hrozby pro bezpečnost jeho členů. Jednou z forem jeho angažmá bude i podpora jiných organizací či států.

Ambicí EU je předcházet a zvládat krize a ozbrojené konflikty bez geografického omezení. EU za tímto účelem přistoupila k vypracování své bezpečnostní strategie.

Vývoj bezpečnostního prostředí na jedné straně potvrdil význam mezinárodních smluv v oblasti odzbrojení, kontroly zbrojení a nešíření ZHN (Zbraně hromadného ničení) a nutnost jejich důsledného naplnění, na straně druhé však ukázal jejich nedostatky. Mezi hlavní nedostatky patří omezená účinnost ve světle vědecko-technického rozvoje a nedostatečné mechanismy ověřování a vynutitelnosti jejich dodržování. Z toho plyne potřeba posílení mezinárodních kontrolních režimů zaměřených na nešíření ZHN a jejich nosičů. Tyto režimy doplňují a posilují systém mezinárodních odzbrojovacích smluv OSN. V souvislosti s bojem proti terorismu dochází ke zpřísňování kontrolních vývozních režimů a k rozšiřování sledovaných položek dvojího použití využívaných k výrobě ZHN.

Z hodnocení hrozeb vyplývá, že ve střednědobém výhledu není pravděpodobný masivní vojenský útok proti ČR. V důsledku souběžného a vzájemně se podporujícího

působení řady negativních trendů se však v posledním období bezpečnostní situace na globální úrovni zhoršila, což má následky i pro bezpečnost v euroatlantickém prostoru. Trendy ústí v jen obtížně předvídatelné hrozby. Jejich vznik a rychlé šíření usnadňuje globalizace. Původci jsou stále častěji nestátní aktéři (tradiční a nové teroristické organizace, radikální náboženská, sektářská a extremistická hnutí a skupiny), kteří vytvářejí účelová spojenectví mezi sebou či s totalitními, diktátorskými a ideologicky nesnášenlivými režimy. Cíleně ohrožují náš způsob života a demokratický systém chránící základní lidská práva a svobody.

Ve stěžejní kapitole „Strategie prosazování bezpečnostních zájmů ČR“ jsou vymezeny přístupy k ochraně zájmů ČR v oblastech zahraniční, obranné a hospodářské politiky a v oblasti politiky vnitřní bezpečnosti a veřejné informovanosti. Zahraniční politikou prosazuje ČR své zájmy navenek, přičemž usiluje o upevňování svého postavení v mezinárodním společenství. Vzhledem k povaze bezpečnostního prostředí prosazuje ČR své zájmy aktivním působením v bilaterálních a multilaterálních vztazích. ČR usiluje o upevňování transatlantické vazby a v této souvislosti podporuje komplementární rozvoj schopností NATO a EU. Zároveň klade důraz na posilování strategického partnerství NATO a EU jako páteře bezpečnostní architektury v euroatlantickém prostoru. ČR odmítá - společně se svými spojenci a partnery - nacionalizaci bezpečnostní politiky a v rámci transatlantické solidarity usiluje o společné vnímání bezpečnostních hrozeb.[31]

Obranná politika představuje jeden ze základních nástrojů prosazování bezpečnostních zájmů ČR. Jejím hlavním cílem je zajišťování svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším ohrožením. ČR k tomu v souladu se zahraniční politikou formuluje základní zásady pro výstavbu, přípravu a použití příslušných prvků bezpečnostního systému ČR (bezpečnostní systém). Základním pilířem obrany ČR je členství v NATO a posilování transatlantické vazby a hlavním nástrojem realizace obranné politiky jsou ozbrojené síly ČR (ozbrojené síly), jejichž stěžejní částí je Armáda ČR.

Hlavním cílem politiky v oblasti vnitřní bezpečnosti je formulovat a realizovat zásady směřující k ochraně demokratických základů státu, zajištění vnitřní bezpečnosti

[31] *Bezpečnostní strategie ČR* [online]. 2003 [cit. 2010-12-03]. Dostupný z WWW: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/bezpecnostni_strategie_cr_1/index.html.

a veřejného pořádku v ČR. Na zajištění vnitřní bezpečnosti aktivně participují všechny prvky bezpečnostního systému. Mezi priority ČR v oblasti vnitřní bezpečnosti patří potlačování distribuce, prodeje a zneužívání omamných a psychotropních látek jako jedné z hlavních aktivit mezinárodního organizovaného zločinu. ČR tak hodlá činit vyváženými preventivními a represivními aktivitami a účinnou mezinárodní spoluprací. ČR usiluje o důsledné odhalování a postihování projevů xenofobie, rasismu a politického extremismu.

Jednotlivé složky integrovaného záchranného systému a další složky podílející se na zajištění vnitřní bezpečnosti státu a ochrany obyvatelstva musejí být schopny profesionálně reagovat a v součinnosti s dalšími subjekty účinně zasáhnout v případě mimořádné události či krizové situace způsobené teroristickými útoky, živelními a ekologickými pohromami, průmyslovými haváriemi, nehodami a dalším nebezpečím, které ohrožuje životy, zdraví, majetek, životní prostředí, vnitřní bezpečnost či veřejný pořádek v ČR.

Pro úspěšné naplňování záměrů v oblasti vnitřní bezpečnosti je důležitá podpora veřejnosti, spolupráce s nevládními organizacemi a bezpečnostní komunitou. Pro zabezpečení potřebného profesionálního standardu při řešení koncepčních a strategických úkolů podporuje vláda vědu, výzkum a vzdělávání v problematice vnitřní bezpečnosti.

V kapitole „Bezpečnostní systém ČR“ jsou definovány prvky bezpečnostního systému ČR, jejich struktura, a vymezeny povinnosti, kompetence a odpovědnosti jednotlivých součástí systému. Bezpečnostní systém je institucionálním nástrojem pro tvorbu a realizaci bezpečnostní politiky ČR. Působí v rámci ČR, ale současně je úzce propojen s NATO a EU a dalšími mezinárodními institucemi (OSN, OBSE, Světová zdravotnická organizace), což zabezpečuje jeho kompatibilitu a interoperabilitu s aliančními a dalšími, především evropskými bezpečnostními systémy. Cílem bezpečnostního systému je zajišťování bezpečnosti ČR, ochraňování a prosazování životních, strategických i dalších významných zájmů ČR. Jeho základní funkcí je řízení a koordinace činnosti jednotlivých prvků při zajišťování bezpečnostních zájmů ČR a v době přímé hrozby nebo při vzniku krizové situace.[32] Struktura bezpečnostního systému zahrnuje zejména prezidenta republiky, Parlament ČR, vládu, Bezpečnostní

[32] *Bezpečnostní strategie ČR* [online]. 2003 [cit. 2010-12-03]. Dostupný z WWW: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/bezpecnostni_strategie_cr_1/index.html.

radu státu (BRS) a její pracovní orgány, ústřední správní úřady, krajské a obecní úřady a jejich výkonné orgány krizového řízení, a dále ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, zpravodajské služby, záchranné sbory, záchranné služby a havarijní služby. Nezastupitelnou úlohu při získávání, shromažďování a vyhodnocování informací důležitých pro bezpečnost ČR sehrávají zpravodajské služby, za jejichž činnost a koordinaci odpovídá vláda. Včasná identifikace potenciálních bezpečnostních hrozeb a kvantifikace bezpečnostních rizik je zajišťována zejména pravidelným úkolováním a koordinací zpravodajských služeb, čímž je i zabezpečena soustavná výměna informací a analýz mezi zpravodajskými službami, vládou a výkonnými prvky zajišťujícími bezpečnost ČR.

Bezpečnostní strategie ČR je dokument, který odráží bezpečnostní zájmy a potřeby ČR v kontextu vyvíjejícího se bezpečnostního prostředí a musí pružně reagovat na jeho významné změny. V případě zásadních změn bude přistoupeno k aktualizaci Bezpečnostní strategie ČR.[33]

Dokument Bezpečnostní strategie ČR přináší odborné i širší veřejnosti základní představu o tom, jaké je současné bezpečnostní prostředí ČR, jaké jsou nejvýznamnější hrozby a rizika, jaké zájmy a cíle má česká bezpečnostní politika apod. V tomto směru může být Bezpečnostní strategie použita i k pedagogickým účelům a pravděpodobně se také dostane do rukou zahraničním zájemcům o politické reálie ČR z různých oblastí (diplomatické, akademické, mediální, ekonomické apod.). V tomto smyslu může ovlivnit náhled řady důležitých osob na ČR a její schopnosti v bezpečnostní politice. [34]

V souladu s vládním programovým prohlášením a v návaznosti na přijetí nové Strategické koncepce NATO předložilo dne 29.11.2010 Ministerstvo zahraničních věcí Bezpečnostní radě státu návrh harmonogramu aktualizace Bezpečnostní strategie ČR. Aktualizace by se měla ale týkat i zohlednění bezpečnostní strategie EU a také našeho vstupu do EU, protože dokument Bezpečnostní strategie ČR vznikl ještě před naším vstupem do EU.

[33] *Bezpečnostní strategie ČR* [online]. 2003 [cit. 2010-12-03]. Dostupný z WWW: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/bezpecnostni_strategie_cr_1/index.html.

[34] *Nová Bezpečnostní strategie České republiky* [online]. 2004 [cit. 2010-12-03]. Dostupný z WWW: http://www.revuepolitika.cz/clanky/642/nova-bezpecnostni-strategie-ceske-republiky.

4.2 Argumenty „pro“ i „proti“ výstavbě radarové základny u nás

Tato kapitola sumarizuje časté argumenty, které se kolem problematiky výstavby radarové základny používaly. Nebude zde ale polemizováno, zda jsou jednotlivé argumenty pravdivé a správné, či se zakládají na nějakých reálných základech, ale jejich výčtem se nastíní pole argumentace obou táborů, tedy zastánců radaru a jejich odpůrců. Následující body tedy pochází nejprve ze strany zastánců radarové základny v ČR:

- Protiraketová obrana je obranou proti skutečným budoucím hrozbám.
- Spojené státy dnes již základní ochranu mají. Protiraketové základny v Evropě (radar v ČR a antirakety v Polsku) rozšíří ochranu před raketami dlouhého a středního doletu i na evropské spojence USA. Sami se proti této hrozbě nikdy ochránit nedokážeme a Spojené státy již do vývoje investovaly více než 100 miliard dolarů.
- Radarová stanice bude postavena a zprovozněna pouze tehdy, splní-li všechny limity dané zákony ČR a navíc dosavadní desetileté zkušenosti s radary potvrzují, že nikomu nezpůsobují žádnou újmu.
- Proběhne celkem trojí kontrola neškodnosti radaru. První je teoretický výpočet působení na okolí podle parametrů poskytnutých americkou stranou. Druhou kontrolou bylo měření radaru na Marshallových ostrovech. Třetí kontrolou by pak bylo měření přímo na místě v ČR před uvedením radarové stanice do provozu.
- Paprsek radaru v Brdech by mířil do oblohy a jeho sklopení budou bránit pevné zábrany. Díky bezletové zóně se nikdo nemůže ocitnout v takové blízkosti, aby hrozilo sebemenší poškození zdraví.
- Území, na kterém bude radarová stanice vybudována, zůstává suverénním územím ČR. Vojáci i civilní zaměstnanci a jejich rodiny budou povinni dodržovat naše zákony.
- Všechna americká vojenská zařízení v zahraničí musí splnit ekologické zákony země, kde jsou umístěny.
- Česká republika bude mít právo kontrolovat činnost na radarové stanici. Údaje získané radarovou stanicí budou pak předávány Armádě ČR.
- Pokud se Parlament ČR rozhodne, je možné dohodu o umístění radarové stanice vypovědět.
- Protiraketová obrana zabrání nejen možnému útoku, ale bude i prevencí proti snahám nepřátelských režimů vydírat demokratické země.

- Jako správní spojenci musíme být ochotni v rámci obrany nejen brát, ale i dávat.
- O podíl na projektu nás požádal náš vojensky nejvýznamnější spojenec, jehož jednotky a systémy tvoří podstatnou část sil NATO, kde jsme řadu let členem.
- Není předmětné, kdo vyhrál v USA volby, protože obě americké politické strany podporují protiraketovou obranu a její rozšiřování o střední Evropu.
- Protiraketová obrana je společnou záležitostí více demokratických zemí. Již nyní jsou její komponenty rozmístěny vedle USA i ve Velké Británii, Dánsku a Japonsku.
- NATO i Spojené státy se shodují, že systém bude v budoucnosti propojen s ochranou před raketami krátkého a středního doletu, protože ochrana před těmito hrozbami je společnou věcí.
- Radar v Česku a 10 interceptorů v Polsku neohrožují rovnováhu sil mezi velmocemi, protože Rusko má 1200 raket se 4500 hlavicemi. Ruské rakety na USA by byly vystřeleny přes severní pól, ne přes Evropu.
- Mnoho z tvrdé ruské rétoriky směřuje ve skutečnosti k ruským voličům. NATO i USA mají zájem jednat s Ruskem. ČR si ale nenechá znovu od Ruska nařizovat.
- Čelíme úplně novým hrozbám. Raketové a jaderné technologie se šíří do dalších zemí.
- Samotné umístění radaru v České republice nijak nezmění pohled muslimských radikálů na ČR, protože už členství v NATO, účast na mezinárodních misích v Iráku a Afghánistánu či vysílání Svobodné Evropy, jasně vymezuje naše postavení.
- Kdyby se zločinný stát, který bude mít k dispozici funkční rakety, rozhodl potrestat nevěřící Západ, kdo by byl více ohrožen? Spojené státy chráněné 50 antiraketami nebo nechráněná Evropa?
- Už reakce na dánské a švédské karikatury ukázaly, že chování náboženských režimů a hnutí nelze posuzovat našimi měřítky. Budeme věřit, že neudělají něco, co bychom my pokládali za šílenství, nebo si raději budeme naše bezpečí chránit?
- Již samotné jednání o možnosti umístění radarové stanice přitáhlo pozornost k regionu Brd a tím vedlo k rozhodnutí vlády podpořit jeho rozvoj. I takto malé vojenské zařízení podpoří významně ekonomický rozvoj regionu.
- Rozhodování o vojenské spolupráci a obraně nemůže být předmětem referenda již proto, že řada informací je přísně důvěrná a nemohou být veřejně diskutovány. Referendum se nekonalo ani při vstupu ČR do NATO, které bylo podle vlády mnohem

významnějším krokem, dlouhodobě předurčujícím naši politiku obrany a bezpečnosti. Otázka rozhodování o obraně země tedy nemůže být řešena prostřednictvím referenda.[35]

Argumenty proti výstavbě radarové základny:

- Umístěním radarové základny USA se staneme nástrojem jednostranné americké zahraniční politiky, která je určována snahou o světovou hegemonii. Navíc uvažovaný americký radar bude součástí systému, jenž umožní Spojeným státům zaútočit na jiné země bez obav z následné odvety. Plánovaný americký radar je součástí neustále zdokonalovaného globálního systému raketové obrany USA. Přičemž tato síť radarů, družic, (anti)raket narušuje strategickou mocenskou rovnováhu, zvyšuje mezinárodní napětí a provokuje nové závody ve zbrojení, které hrozí přenést i do vesmíru.
- Radar je bezpečnostním rizikem a v případě konfliktu mezi státy, vlastnícími balistické rakety, bude přednostním cílem.
- Jednání o radaru odporuje demokratickým principům. Zapojení ČR do systému americké raketové obrany prosazuje jen hrstka politiků proti vůli většiny občanů, kterým bylo a je bráněno se k tak závažné věci vyjádřit, buď ve volbách či nyní prostřednictvím referenda.
- Dosud neznáme účinky tak výkonného radaru, který má být na našem území umístěn.
- Není pravda, že nás k vybudování radaru nutí spojenecké závazky. Šlo by o zcela novou dvoustrannou smlouvu mezi USA a Českou republikou a zároveň není vůbec jisté, zda bude někdy v budoucnu radar integrován do struktur Severoatlantické aliance.
- Česká republika by fakticky přišla o plnou suverenitu nad částí svého území. Protože Spojeným státům by na základně příslušelo výhradní velení a řízení operací protiraketové obrany.
- Ve smlouvě se ČR vzdává možnosti dožadovat se naplnění bodů této smlouvy u mezinárodních institucí. Americká strana navíc dostala právo radar modernizovat a měnit tak jeho výkonové parametry.
- Naše místo je v Evropě. Přehnané zdůrazňování „transatlantické vazby“ brzdí rozvoj samostatné Společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie, která je ze strany USA a České republiky vědomě obcházena. Mnoho evropských států s radarem nesouhlasí.

[35] *Fakta, argumenty, odpovědi a diskuse o české účasti v systému protiraketové obrany.*[online]. [cit. 2010-12-08]. Dostupný z WWW: http://www.protiraketam.cz/ankety.asp?id=A20071018_r02_725.

- Smlouva s USA je pro ČR nevýhodná, protože dohoda o radaru byla sepsána na dobu neurčitou. To znamená, že ji v podstatě nelze vypovědět bez hrozby roztržky s USA.[36]

Výše uvedené argumenty tedy sváděly bitvu mezi zastánci a odpůrci v České republice, která ale výrazně utichla s nočním telefonátem nově zvoleného amerického prezidenta Baracka Obamy premiérovi ČR Janu Fischerovi dne 17. září 2009. Prezident USA v tomto hovoru oznámil, že Spojené státy ustupují od záměru budovat protiraketovou obranu v této podobě na území ČR a Polska.

[36] *10 x NE radaru*. [online]. 2007 [cit. 2010-12-12]. Dostupný z WWW: http://www.nezakladnam.cz/cs/15_10x-ne-radaru.

4.3 Otázka zdravotní škodlivosti radarové základny v Brdech

Tato otázka doprovázela celou diskuzi a objevovala se v argumentech proti schválení projektu a výstavby radaru ačkoli oficiální studii vláda České republiky nechala v roce 2007 zpracovat a výsledek byl negativní ve smyslu škodlivých účinků na lidské zdraví při dodržení kritérií daných parametry daného zařízení. Nicméně výsledek této studie nebyl příliš přesvědčivý jak pro laickou veřejnost tak i část odborné veřejnosti. Velkým problémem totiž byl i fakt, že z důvodu utajení některých technických skutečností pozbývala studie určité znaky věrohodnosti. Na zpracování studie s názvem „Předběžné posouzení vlivu radiolokační stanice EBR (European Based Radar) na zdravotní stav populace v okolí vojenského újezdu Brdy“ se podílely tyto instituce: Fakulta vojenského zdravotnictví UO (Univerzity obrany) Hradec Králové, Ministerstvo obrany ČR, Ústřední vojenský zdravotní ústav Praha a Národní referenční laboratoř pro neionizující záření, Státní zdravotní ústav Praha. Studie zkoumala vyzařování hlavního svazku radiolokátoru a tzv. boční vyzařovací smyčky. Jádrem problému bylo odborné posouzení dopadu provozu radaru na obyvatelstvo přilehlých obcí a také na obsluhu samotné stanice z hlediska elektromagnetického záření a k posouzení souladu provozu radiolokační stanice EBR s českými a evropskými normami. Hlavní hygienik AČR uvedl požadavky, které dle nařízení vlády ČR musí splnit elektromagnetické pole vysílané radiolokační stanicí EBR po její případné instalaci v České republice. Požadavky jsou následující:

- v místech, která jsou přístupná obyvatelstvu (dále jen ostatní osoby), nesmí hustota energie zářivého toku dopadajícího na tělo exponované osoby překročit během kterýchkoli šesti minut 3600 joulů na čtverečný metr. Hodnota odpovídá hustotě zářivého toku 10 wattů na čtverečný metr elektromagnetické vlny s konstantní amplitudou dopadající na tělo;

- omezení maximální hustoty zářivého toku jednotlivých radarových impulsů dopadajících na exponovanou osobu je dáno požadavkem nepřekročit tisícinásobek nejvyšší přípustné hodnoty 10 $W.m^2$ stanovené pro nemodulovanou vlnu, tedy nepřekročit 10 $kW.m^2$. Tento požadavek je v nařízení vlády deklarován jen jako referenční (tedy pomocná) hodnota ne jako nejvyšší přípustná hodnota;

- v místech, která nejsou přístupná ostatním osobám, kam však mají přístup osoby z kategorie zaměstnanců, nesmí jejich expozice překročit nejvyšší přípustné

hodnoty stanovené pro zaměstnance, které jsou pětkrát vyšší než nejvyšší přípustné hodnoty stanovené pro ostatní osoby, to je 50 $W.m^2$.

Z předběžného odborného posouzení vyplynuly následující závěry:

Z dodaných výpočtů a grafů uvažované EBR a jejich porovnání s normami České republiky vyplývá, že oblast ve vzdálenosti 800 m od předpokládaného zdroje záření (postranní vyzařovací smyčky) splňuje referenční úroveň hustoty zářivého toku dle nařízení vlády č. 480/2000 Sb. V této vzdálenosti a vyšší nepřekročí hustota energie zářivého toku dopadajícího na tělo exponované osoby během kterýchkoli šesti minut 3600 joulů na čtverečný metr. To odpovídá hustotě zářivého toku 10 $W.m^2$ a nižší;

- v okolí EBR bude vymezeno bezpečné prostředí ve vzdálenosti 800 metrů od geometrického středu anténní soustavy EBR;

- v místech, která nejsou přístupná ostatním osobám, kam však mají přístup osoby z kategorie zaměstnanců, nepřekročí (dle přílohy 1. nařízení vlády č. 480/2000 Sb.,) expozice těchto osob nejvyšší přípustné hodnoty stanovené pro zaměstnance - 50 $W.m^2$;

- v uvedené vzdálenosti 800 m kde postranní vyzařovací smyčky jsou již pod hygienickým limitem 10 $W.m^2$ bude hlavní paprsek minimálně 40 m nad povrchem země;

- hodnota hustoty zářivého toku v ose vyzařovací charakteristiky EBR nepřekračuje hodnotu pro referenční úroveň zářivého toku (50 $W.m^2$) nad vzdálenost 9,5 km. Dle grafických vyjádření je zřejmé, že nejmenší vzdálenost od zemského povrchu nepředpokládá ohrožení obyvatelstva. Pro osoby nekryté (např. piloty rogal) bude nutné stanovit kontrolovanou zónu do vzdálenosti 9,5 km.

Při případné realizaci základny EBR v ČR pro sledování vlivu EBR na zdraví populace předpokládal hlavní hygienik AČR následující záležitosti uvedené ve studii:

- změření hodnot zářivého toku časově neproměnné elektromagnetické vlny v konkrétní situaci a při předpokládaných režimech provozu u EBR v stávající dislokaci (tímto způsobem zajistit odborníky AČR pro provedení objektivních měření elektromagnetických polí v prostoru předpokládaného pohybu osob);

- v součinnosti s civilní hygienickou službou provést měření hodnot elektromagnetického záření terénního pozadí a tím zmapovat okolí vojenského újezdu Brdy ještě před případným umístěním EBR v České republice;

- přípravu studie hodnotící výchozí zdravotní stav populace v okolí vojenského újezdu Brdy, zahájit před instalací EBR a pokračovat ve studii po zahájení jejího

provozu, v intervalu půl roku, jeden rok, dva roky a pět let k posouzení zdravotního stavu populace v okolí základny EBR;

- pokud dojde k realizaci výstavby základny na území ČR, pak provést měření provozu po umístění EBR v uvedeném území.

Ze závěru studie vyplývá, že při dodržení uvedené ochranné zóny a daných podmínek provozu EBR nemůže dojít k expozici obyvatelstva a tím ani k ohrožení jejich zdravotního stavu. [37]

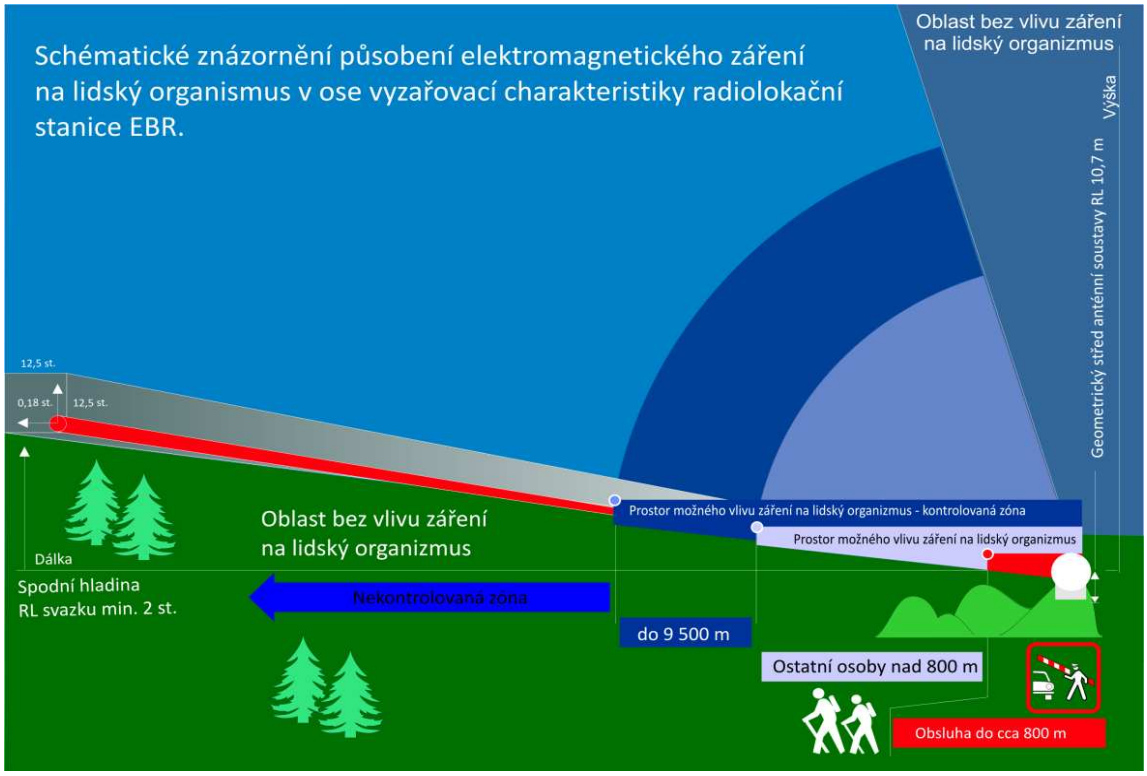

Obrázek 2

Jak již bylo zmíněno výše, oficiální studie se setkala s vlnou kritiky i z odborných kruhů. Studie se opírala hlavně o základní zdravotně-bezpečnostní normy platné v České republice, které stanoví, že při expozici elektromagnetickým zářením kratším než 6 minut je referenční hodnota výkonové hustoty nepřímo úměrná době expozice a roste s poklesem doby expozice až do hodnoty 10 000 W/m^2 , která je mezní hodnotou a nesmí být překročena při jakkoliv krátké expozici, při expozici delší než 6 minut je maximální přípustná hodnota výkonové hustoty dopadající na lidské tělo rovna 10 W/m^2. Z května 2008 existuje jiná studie, kterou zpracovali RNDr. Petr Pokorný, CSc., fyzik, Fyzikální ústav AVČR, Ing. Milan Hlobil, specialista v oboru

[37] *Studie Předběžné posouzení vlivu radiolokační stanice EBR (european based radar) na zdravotní stav populace v okolí vojenského újezdu Brdy*.[online]. 2007 [cit. 2010-12-12]. Dostupný z WWW: http://data.idnes.cz/soubory/zpr_nato/A070817_MAD_CELKOVA_ZPRAVA_K_RADARU.PDF.

radiolokační techniky a šíření rádiových vln a Ing. Stanislav Kaucký, vojensko-technický analytik, odborný redaktor a která je protiváhou oficiální studii. Tato oponentní studie zpochybňuje už základní závěr a smysl oficiální studie o dodržení zdravotně-bezpečnostní normy uvedené výše. Existují velice závažné fyzikální jevy, které za určitých atmosférických i provozních podmínek (mraky, bouřky, letadla a jiné létající předměty, vyvýšeniny, zvláště ty, které mají na vrcholech místa přístupná lidem – TV stožáry, rozhledny apod.), mohou způsobit přenos výkonového signálu v téměř nezmenšené hodnotě i na velké vzdálenosti. Příkladem může být atmosférický vlnovodný kanál: Při výskytu tohoto jevu dochází k přenosu vysoké hodnoty výkonu v tenké vrstvě atmosféry těsně nad povrchem Země na velké vzdálenosti (desítky a více kilometrů) a na zemském povrchu mohou vzniknout místa, která mohou být ozařována energií s výkonovou hustotou převyšující mezní hodnotu 10 000 W/m^2. Osoby v terénu (především na vrcholech terénních vyvýšenin) mohou být reálně ohroženy elektromagnetickou energií odraženou od letounů, které se přiblíží natolik, že dojde k dosažení nebo překročení mezní impulsní výkonové hustoty. K těmto situacím může v okolí radaru docházet. Následkem dopředných odrazů od letounů mohou být nebezpečně ozařovány i jiné letouny. Tyto situace by mohly nastávat přibližně do vzdálenosti minimálně 50 km od radaru. Oficiálně uváděná hranice bezletové zóny 8,6 km pro civilní letadla neposkytuje dostatečnou ochranu osob na zemi a na palubě letounu proti elektromagnetickému záření. Problém neřeší ani bezletová zóna určená pro „Vojenský újezd Brdy“. Hranice bezletové zóny by měla být rozšířena minimálně na 50 km.

Problematikou odrazů energie hlavního svazku (viz část B) se tým autorů „závěrečné zprávy národní referenční laboratoře“ bohužel nezabýval, vliv atmosférických vlnovodných kanálů je ve „zprávě“ zlehčován, což je možno hodnotit jako vážné pochybení, které může souviset s neznalostmi základních principů radiolokace.

Dnes jsou již známé informace o výkonech na modul 16 až 40 W ve vlnovém pásmu 3 cm. Modernizace čipů pro T/R moduly pokračuje velice rychle - z nejnovějších informací vyplývá, že na frekvencích v okolí 10 GHz jsou již dosažitelné (za pomoci nových galium-nitridových technologií) špičkové výkony 50 až 1000 W. Zároveň dochází k modernizaci software, pomocí něhož může výrobce navýšení výkonu snadno skrýt!

Mimo vojenskopolitická a také občanská hlediska je zde třeba zmínit i některá technologická a fyzikální hlediska, která jsou současnou vládou a Ministerstvem obrany (MO) snad opomíjena, snad záměrně zkreslována a tím je občanům předkládán radar cizího státu ve zcela zkreslené a téměř neškodné podobě. Jaký ale bude skutečně impulsní výkon plánovaného radaru EBR v Brdech, zůstává – pod záminkou utajování – vládou stále nezodpovězeno. Za použití výkonných modulů je u radaru již dosažitelný impulsní výkon desítek MW, což by posunulo radar do kategorie impulsních elektromagnetických zbraní.

Je známo, že na kótě 862,3 (Praha) je umístěn na věži meteorologický radar ŘLP, jehož anténa má nadmořskou výšku 916 m. Radar XBR má být umístěn na kótě 718,8 u obce Míšov ve vzdálenosti d = 5750 m, takže úhel skrytu ve směru na anténu meteorologického radaru bude $\varepsilon = 1{,}96°$ a hlavní svazek radaru XBR bude probíhat pouze 5 až 10 m nad anténou radaru ŘLP ČR (řízení leteckého provozu), kde v určitých intervalech pracují specialisté při technické údržbě.

Autoři oponentní studie poukázali i na fakt, že k oficiální studii nebyla umožněna oficiální oponentura. Dle výčtu rizik s výstavbou a hlavně provozem radaru označili autoři oponentní studie plánované umístění radaru na kótě 718,8 za nevhodné.[38]

[38] POKORNÝ, P., HLOBIL, M., KAUCKÝ S. *Technické a provozní aspekty XBR radaru v Brdech* [online]. 2008 [cit. 2010-12-20]. Dostupný z WWW: http://www.blisty.cz/art/41815.html.

5. Teorie dalšího politického vývoje ve světě v případě realizace výstavby radaru a raketového sila ve střední Evropě

5.1 Dopad na mezinárodní vztahy mocností a rozložení (ne)rovnováhy sféry vlivu těchto mocností.

Těsně po volbách v červnu 2006, kdy se o záměru Bushovy administrativy začalo poprvé mluvit více než v náznacích, se ještě uvádělo, že se jedná výhradně o prvek systému Národní protiraketové obrany Spojených států. Tehdy se vůbec nehovořilo o nějaké ochraně České republiky, či dokonce celé Evropy. O ochraně Evropy se začalo hovořit teprve tehdy, když byl projekt americké vojenské základny veřejností vcelku jednoznačně odmítnut. Najednou se začalo mluvit o tom, že jde vlastně – a možná dokonce v prvé řadě – o naši vlastní bezpečnost. Bylo to však natolik nepřesvědčivé, že většina veřejnosti to opět nepřijímá. A tak vznikla třetí verze legitimizace základny. Máme ji prý postavit z vděčnosti ke Spojeným státům. Pro ty, kdo by snad chtěli vděčnost prokazovat jiným způsobem, zazněl pak v Mnichově v pořadí už čtvrtý argument: ten, kdo je proti základnám v Česku a Polsku, zapomněl, kdo prohrál studenou válku. Tady už nejde o jakousi vděčnost, ale o přímou a hodně neomalenou hrozbu. Všimněte si, prosím, těchto proměn. Od ochrany Spojených států, k naší vlastní ochraně. Od čisté vděčnosti ke Spojeným státům k tvrdému diktátu vítězů.

Spojené státy se od roku 2002 oficiálně řídí vojenskou doktrínou, která připouští rozpoutání preventivních válek. V jejím rámci se nezříkají ani použití jaderných zbraní jako první. Po zkušenostech z Iráku si nemůžeme být jisti, že někdy v budoucnu americká vláda nerozpoutá další válku pod zcela lživou a falešnou záminkou. V tomto případě bychom byli bezprostředně zataženi do konfliktu, jehož průběh bychom nemohli ani v nejmenším ovlivňovat. Pouze bychom nesli všechny jeho následky.[39]

Největší výhrady měla ke stavbě amerického systému protiraketové obrany na území Polska a České republiky Moskva. Od zveřejnění amerických plánů je tvrdě kritizovala a varovala před odvetnými opatřeními, přičemž její hrozby se postupně zesilovaly. Nešlo jen o hrozby zavádění nových raketových systémů, ale také o vojenskopolitické kroky. Ruští generálové také pohrozili, že na radar zaměří své

[39] KELLER, J. Radar jako test demokracie. In *Americká vojenská základna v Čechách.* Praha – Štrasburk – Brusel: TYPOS, 2007. s. 11

vlastní rakety. Na začátku roku 2007 Moskva varovala, že může jednostranně vypovědět smlouvu o likvidaci raket středního doletu a obnovit jejich výrobu, v květnu ruský prezident Vladimir Putin oznámil, že Rusko odstoupí od smlouvy o omezení konvenčních zbraní v Evropě. Moskva přestala podmínky smlouvy z roku 1990 dodržovat v noci z 12. na 13. prosince. V létě 2007 Rusko také obnovilo lety svých strategických bombardérů, které se několikrát přiblížily k lodím USA i ke vzdušnému prostoru zemí NATO. Britové a Norové proti nim vyslaly své stíhačky.

Moskva také zpochybňuje americká tvrzení, že systém má sloužit proti možnému ohrožení ze strany Íránu a vnímá rozšíření systému americké protiraketové obrany do Evropy jako ohrožení. Radar sice slouží prioritně k navádění antiraket, ale může také monitorovat situaci v evropské části Ruska. „Pochybuji, že trajektorie letu íránských a severokorejských raket povedou přes Česko a Polsko. Radarová stanice v Česku ale nepochybně může sledovat činnost raketových vojsk umístěných ve středním Rusku i Severní flotily," prohlásil ruský generál Vladimir Popovkin. Jeho názor souzní s tvrzením ruského ministra zahraničí Sergeje Lavrova, který se obává, že „uskutečnění tohoto projektu by mohlo destabilizovat situaci v Evropě," dodal ministr.

Podle Ruska by systém proti případným íránským hrozbám bylo lepší vybudovat blíž k jeho hranicím, například v Turecku. Ruští vojenští odborníci také zpochybňují velikost hrozby ze strany Íránu a Severní Koreje pro území Spojených států. "Aby je bylo možné skutečně ohrozit, je nutné vlastnit mezikontinentální rakety s délkou doletu deset tisíc kilometrů. Bez ohledu na přání těchto zemí rozvíjet svou raketovou techniku, reálné možnosti těchto vlád mají svá omezení. Jsou schopné stavět rakety s doletem 3,5 tisíce kilometrů, které mohou být zničeny současnými systémy rozmístěnými v Evropě," uvedl generálplukovník Jevgenij Bužinskij s tím, že vybudovat takové rakety není zatím ani v možnostech Indie, Pákistánu a Izraele.

V České republice vyvolala největší rozruch varování, že radar se může stát jedním z prioritních cílů ruských sil, v únoru velitel ruských raketových vojsk Nikolaj Solovcov varoval, že na radar budou zaměřeny ruské rakety: "Zatím tam nic nepostavili. Jestli se k tomu Polsko a Česká republika rozhodnou, naše raketová vojska zařadí tyto objekty mezi své cíle.“ Velitel ruského strategického bombardovacího letectva Igor Chvorov zase hrozil možným náletem "Jelikož jsou prvky raketové obrany slabě chráněny, jsou všechny typy našich letadel s to použít proti nim elektronická protiopatření nebo je zničit.“

V NATO však vyvolalo největší rozruch prohlášení ruského prezidenta Vladimira Putina, že pozastaví plnění smlouvy o omezení konvenčních sil, které načasoval na konec dubna před summit Severoatlantické aliance. Platnost Smlouvy o konvenčních silách v Evropě z roku 1990 pozastavuje Rusko do té doby, než ji ratifikují všechny členské země NATO včetně nově přistoupivších, jako je Slovensko a pobaltské státy. "Vyhlásili jsme moratorium a nebudeme už nikoho informovat o pohybu jednotek na našem vlastním území," oznámil 3. května ruský vicepremiér Sergej Ivanov. V NATO vyvolala jeho slova největší obavy, protože SSSR měl v pozemních silách nad zeměmi NATO převahu. Své hrozby Rusko vyplnilo v noci z 12. na 13. prosince. Od té doby už ani nehlásí pohyby svých jednotek. I možné vypovězení smlouvy o likvidaci raket středního doletu představuje pro Evropu značnou hrozbu, zejména kvůli tomu, že Rusko nezničilo vybavení na výrobu těchto raket. To je důvod, proč Polsko požaduje dodání raket Patriot na ochranu americké základny s antiraketami. Navíc Rusko zavádí do výzbroje strategické střely Topol M, které jsou schopné mžikových změn trajektorie, a tudíž jsou nově budovaným systémem americké protiraketové obrany jen obtížně likvidovatelné.

Rusko se cítí ohroženo nejen základnou, ale také rozšiřováním NATO, jehož členové nyní s Ruskem přímo sousedí. Zájem o vstup do NATO dává jasně najevo i Gruzie. Sergej Lavrov označil plán na vybudování systému protiraketové obrany v Polsku a ČR za součást expanze NATO: "Obavy vzbuzuje už to, že aliance získala přístup k ruským hranicím." Americkou politiku jedné světové velmoci přitom označil ze mimořádně nebezpečnou a destabilizující, protože jednostranná rozhodnutí ohrožují pilíře mezinárodního společenství, především jeho právní základ. Zmiňoval zejména případ války v Iráku, kde USA obešly OSN. Narušily ale také systém kolektivní bezpečnosti, a to právě kvůli budovanému systému protiraketové obrany. Vypověděly totiž smlouvu o omezení antiraket z toku 1972.

Kvůli odlišným strategickým koncepcím Rusko také odmítlo americkou nabídku připojit se k americkému systému. Lavrov to zdůvodnil tím, že Američané už vše rozhodli sami. Podle něj by spolupráce byla možná jen v případě, že by se obě země nejprve dohodly na strategických záměrech a pak budovaly společný systém. Moskva také nebyla spokojena s tím, jak ji Washington informoval o vývoji systému.[40]

[40] *Ruské výhrady a hrozby* [online]. 2007 [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/ruske-vyhrady-a-hrozby.html.

Základny USA v Česku a Polsku však nejsou jen problémem těchto tří zemí. Týkají se celé Evropy – a nejen jí. Česko je tímto projektem zatahováno do nepředvídatelné globální politiky Washingtonu, kterou nebude moci nikdy ovlivnit. I když se oficiálně tvrdí, že Národní protiraketová obrana USA je budována jako deštník před raketami Íránu a Severní Koreje, jeho role může být mnohem širší. Jedná se o projekt, který obkličuje Rusko a Čínu. Podivná hra přece nekončí ve střední Evropě. Zahrnuje Japonsko, Grónsko, Velkou Británii, Kanadu. Začátkem března 2007 pak ředitel Protiraketové agentury USA generálporučík Henry Obering ohlásil světu přání Spojených států protáhnout celý projekt na Kavkaz a umístit tam další americký radar. Přestože od nejrůznějších politiků a propagandistů znělo sborové volání, že Národní protiraketová obrana USA není budována proti Číně a Rusku, pravda je poněkud jiná: její současná podoba není použitelná pro válku s Čínou nebo Ruskem. Je příliš nedokonalá. Ale jakmile se jednou jeho současná projevovaná podoba stane skutečností, začnou práce na jeho zlepšování. S cílem vytvořit dokonalejší štít. A z bojovníků, kteří mají meče, ten, který má i štít, je lépe připraven i na útok.

Projekt Národní protiraketové obrany USA otevírá nové závody ve zbrojení. To, že z Washingtonu, Prahy i Bruselu zaznívají hlasy, že se Moskva, Peking a Dillí mýlí, když před novým kolem zbrojení varují, je nelogické: jestli Rusko a Čína vnímají výstavbu systému Národní protiraketové obrany USA jako své ohrožení, pak podle toho budou jednat – což znamená, že budou modernizovat svůj vojenský arzenál. Nebezpečí je zřejmé: může se stát, že z programu Národní protiraketové obrany USA vyroste iluze převahy Spojených států nad Ruskem a Čínou. A od této iluze chybí jen krůček ke zrůdné touze svoji raketo-jadernou převahu využít. Vše ve jménu Bushovy doktríny preventivní války, podle níž má být síla využita ještě dříve, než se nebezpečí stane reálným. Americká vojenská základna v Čechách v té podobě, v jaké je připravována, je pro naši zemi velkým bezpečnostním rizikem.[41]

V souhrnu lze říci, že zřízení americké vojenské základny USA v České republice jako součásti Národní protiraketové obrany Spojených států je v rozporu s přísliby o tom, že na našem území nebudou žádná cizí vojska. Tento příslib, který byl formován v době odchodu Sovětské armády, se stal součástí nové státní ideje v tom smyslu, že byl přijat většinou veřejnosti a politické elity jak při formování nového režimu po 17. listopadu, tak i při vzniku samostatné České republiky. Zřízení základny

[41] MAŠTÁLKA, J. Je čas říci „NE“, *Americká vojenská základna v Čechách*, Praha - Štrasburk – Brusel 2007. s.14

NMD (National Missile Defense) znamená pro Česko velké bezpečnostní riziko. Česko se stane součástí obranného systému, který bude chránit stát, jehož zahraniční politika je rozporuplná. Svým kontraproduktivním pojetím tzv. války proti terorismu si masově vytváří protivníky, kteří si mohou za cíl svých aktivit vybrat i základny na našem území. Vytváření nové protiraketové obrany USA je vnímáno jako snaha získat převahu nad Ruskem a Čínou. Převaha v obraně se chápe jako možnost zahájit útok – hovoří se o tom, že modernizace jaderného arzenálu plus nová NMD by měla umožnit útok Spojených států na Rusko a Čínu, po němž zasažené země ztratí sílu na odvetný úder. To vyvolává nejen nepříznivou politickou reakci ze strany Moskvy, ale též odpovídající změny v zaměření ozbrojených sil Ruska: hrozí nebezpečí, že na základny NMD u nás budou zacíleny ruské střely s plochou dráhou letu či rakety. A není důležité, zda na těchto základnách budou rakety nebo „pouze" radary. Funkčnost NMD je velmi sporná: každá země schopná vyslat rakety s dlouhým doletem bude schopna NMD zničit, program je založen na špatných technických kritériích a testy se neopírají o vyhodnocení pravděpodobných protiopatření.

Zdá se, že idea vybudovat na území Česka část NMD slouží víc jako test loajality místní politické elity než jako snaha vytvořit funkční protiraketový deštník. NMD je součástí zbrojních programů, které představují nezměrné plýtvání omezenými zdroji Země. Zatím od jakéhokoliv případného útoku kohokoliv na Česko i USA více odrazuje apokalyptický potenciál NATO pro odvetný úder než děravá protiraketová obrana. V případě, že raketové nebezpečí ze strany tzv. darebáckých států je reálné, je nutné budovat evropsko-americkou obranu, ne obranu USA na území Evropy. Na výstavbě takovéto obrany se musí podílet i Rusko (a pokud možno i další mocnosti, a to nejen evropské), protiraketová obrana nemůže být zaměřená proti němu.

Základem trvalého řešení bezpečnostních hrozeb tohoto typu mohou být pouze přímá jednání Spojených států s KLDR, Íránem a dalšími obdobnými státy, za nimiž budou následovat úmluvy garantované mezinárodním právem a světovým společenstvím.[42]

[42] KREJČÍ, O. Velké problémy malé základny. In *Americká vojenská základna v Čechách.* Praha - Štrasburk – Brusel: TYPOS, 2007. s. 25

Závěr

Jak bylo předem zmíněno v úvodu této bakalářské práce, výstavba radarové základny v Brdech se neuskuteční. Výrazně k tomu přispěly celosvětové události a také prezidentské volby v USA. Konkrétně se jedná o celosvětovou finanční krizi, která se samozřejmě promítla do mnoha oblastí lidské činnosti. Vojenství nevyjímaje, neboť právě tato oblast je finančně velmi náročná. Příchod demokrata Baracka Obamy do amerického prezidentského úřadu znamenal rovněž příchod přehodnocení dosavadního způsobu vedení zahraniční politiky USA. Nicméně otázka podoby a budoucnosti protiraketové obrany Spojených států a jejich spojenců je stále otevřená. Stále totiž existují oprávněné obavy z úsilí některých těžko čitelných států a jejich režimů o vyvíjení zbraní hromadného ničení různých druhů nebo obavy z jejich plánů na využití jaderných technologií. S Českou republikou se nadále počítá v tom smyslu, že bude aktivně zapojena do systému protiraketové obrany, i když konkrétní podoba spolupráce ještě není zcela jasná. Dnes už se také otevřeně hovoří o začlenění protiraketového štítu do struktur Severoatlantické aliance. Mezníkem v tomto ohledu byl lisabonský summit NATO v listopadu 2010. Barack Obama na summitu prohlásil, že se organizace poprvé dohodla na systému protiraketové obrany, který bude krýt všechny členské země. ČR se do něj podle premiéra Petra Nečase zapojí. Za minimum, kterým by ČR mohla přispět, je podle Nečase umístění střediska včasného varování na českém území. Součástí protiraketového systému mají být antirakety Spojených států a také radar umístěný v Evropě. Země NATO do propojení existujících protiraketových systémů se systémem americkým investují asi 200 milionů eur (asi 4,9 miliardy korun). Činitelé NATO již dříve uvedli, že protiraketový systém by měl sloužit především jako obrana před raketovým nebezpečím z Blízkého východu, zejména z Íránu. [43] V ohlasech z lisabonského summitu také zaznělo, že NATO by se zároveň mělo zaměřit na zlepšení vztahů s Moskvou, která pomáhá se zásobováním spojeneckých jednotek v Afghánistánu. Užší spolupráce mezi Ruskem a Aliancí by se měla soustředit na boj proti terorismu a drogám, na protiraketovou obranu a námořní bezpečnost. Protiraketová obrana je nejefektivnější, pokud je společným podnikem. Kooperace mezi NATO a jeho partnery – zejména s Ruskem – je vysoce žádoucí. Dokud budou

[43] *NATO bude mít protiraketový štít, Česko se do něj zapojí* [online]. 2010. [cit. 2010-12-27]. Dostupný z WWW: http://www.lidovky.cz/nato-bude-mit-protiraketovy-stit-cesko-se-do-nej-zapoji-piq-/ln_zahranici.asp?c=A101119_191657_ln_zahranici_kim.

existovat jaderné zbraně, mělo by NATO udržovat zabezpečené a spolehlivé jaderné síly.[44]

Nový systém protiraketové obrany je určen především proti střelám středního a krátkého doletu, kterými by Írán mohl ohrozit evropské země. Páteř evropské obrany proti raketám nevyzpytatelných režimů s krátkým a středním doletem bude tvořit systém Aegis se střelami SM-3. A velký radar ho možná doplní, pokud například Írán někdy v budoucnu vyvine mezikontinentální střely schopné zasáhnout kterékoliv místo v Evropě či USA. Experti NATO ze zvláštního výzkumného centra v Amsterdamu odhadují, že tato hrozba se může Evropy týkat asi tak za deset let. Nynější střely SM-3 mají být v roce 2015 nahrazeny dokonalejšími raketami SM-3/IB, které už budou odpalovány i z pozemních stanovišť. A za dalších pět let by je měly doplnit rakety SM-3/IIB. Ty už mají ničit i mezikontinentální střely. Aliance s USA se pak musí rozhodnout, zda má ještě vůbec smysl návrat k velkému radaru, nebo jestli už zůstane pouze u osvědčeného štítu Aegis.[45]

Nutno ale zdůraznit, že i když byla protiraketová obrana začleněna do systému NATO, bude důležité její umístění, neboť na svém významu stoupnou právě zdravotní bezpečnostní rizika. Z hlediska nového konceptu bude proto třeba tyto aspekty znovu posoudit.

Zajímavé jsou také nedávno zveřejněné informace na serveru Wikileaks, které se problematiky protiraketového štítu týkají. Podle nich Rusku vadilo, že by chystaný radar mohl sledovat jejich území a raketová základna v Polsku by se zase mohla lehce proměnit v útočnou zbraň. Také je zmíněný neúspěšný pokus návrhu USA o vyjednávání s Ruskem ohledně možnosti zrušit plány na výstavbu amerického protiraketového štítu v České republice a Polsku výměnou za zvýšení tlaku Ruska na Írán, aby (Teherán) ukončil jaderný zbraňový program.

Američané také podle serveru Wikileaks ocenili aktivitu České republiky za zorganizování tajného brífingu o Íránu. Ten se uskutečnil v Praze v době českého předsednictví EU v prvním pololetí roku 2009. "Češi jen uspořádáním briefingu dosti riskovali," píše se v jedné z depeší. "Evropská unie je nadále nedůtklivá vůči přímé

[44] ZETOCHA, K. *Strategická koncepce NATO: Významný krok na cestě k vojenskému a politickému vymezení Aliance.* Vojenské rozhledy 4/2010 [online]. 2010 [cit. 2011-01-10]. Dostupný z WWW: http://www.army.cz/assets/multimedia-a-knihovna/casopisy/vojenske-rozhledy/vr4_10.pdf.

[45] *Místo brdské koule štít boha Dia. Rodí se nový protiraketový systém* [online]. 2009 [cit. 2011-01-10]. Dostupný z WWW: http://zpravy.idnes.cz/misto-brdske-koule-stit-boha-dia-rodi-se-novy-protiraketovy-system-1fx-/domaci.asp?c=A091024_121936_domaci_jan.

americké účasti na jejích vnitřních diskusích a procesech, zejména po trpkých rozporech kolem Iráku," uvádí dál depeše s tím, že na českou diplomacii byl před událostí vytvářen určitý nátlak, aby od brífinku ustoupila.[46]

Na celé problematice plánu výstavby radarové základny mě udivoval fakt, jak vehementně se někteří představitelé vládních stran a i některé osobnosti veřejného života snažili radar prosadit, ačkoli existovalo tolik rozporů a hlavně ¾ veřejnosti bylo podle průzkumů proti této výstavbě. Dokonce i Američané veřejně proklamovali, že mají vytipované i jiné vhodné lokality pro případ, že by výstavba u nás nebyla parlamentem schválena.

ČR se aktivně zapojuje do mezinárodních vojenských misí ve světě – Irák, oblasti bývalé Jugoslávie, Afghánistán. Tyto mise stojí nemalé finanční prostředky. Poskytujeme např. polní nemocnice, protichemické jednotky, tzv. podpůrné nebo rekonstrukční týmy. Na naše možnosti je to, myslím, pomoc vydatná ve srovnání s neustálým vnitřním bojem o každou korunu ve veřejném sektoru, kde se na jedné straně provádí škrty v sociální oblasti a na druhé straně se rozhazují miliardy v armádních zakázkách většinou spojených s korupcí a neprůhledným procesem schvalování.

Dokud se ale budou ve světě vytvářet konflikty, které ohrožují bezpečnost států, resp. státy budou vnímat aktivitu jiných států jako své potenciální bezpečnostní riziko, pak se nevyhnou zbrojení a tím vynakládání obrovských finančních prostředků. Největší hrozbou je, že by se zbraně hromadného ničení, včetně jaderných, dostaly do rukou teroristických skupin, na které mají vlády jejich států, potažmo mezinárodní smlouvy a právo, velmi diskutabilní vliv. Velmoci si tento fakt uvědomují a snaží se přizpůsobovat svojí bezpečnostní politiku dynamicky se měnícímu bezpečnostnímu prostřední a postojům aktérů mezinárodní politiky. Můžeme proto jen doufat, že se konflikty budou řešit vždy jen politickou cestou a dialogem a že nedojde v budoucnu k rozpoutání nějakého globálního konfliktu.

[46] *Český radar dohlédne až do Ruska, bála se Moskva podle WikiLeaks* [online]. 2010. [cit. 2011-01-10]. Dostupný z WWW: http://zpravy.idnes.cz/cesky-radar-dohledne-az-do-ruska-bala-se-moskva-podle-wikileaks-pbu-/zahranicni.asp?c=A101129_163032_zahranicni_btw.

Seznam literatury:

KELLER, J., MAŠŤÁLKA, J., KREJČÍ, O. *Americká vojesnká základna v Čechách.* Praha– Štrasburk – Brusel: TYPOS, 2007. 51 s. (ISBN není uvedeno)

KHOL, R., ŠULC, F. a kol. *Protiraketová obrana (Americký projekt a jeho mezinárodní souvislosti).* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004. 160 s. ISBN 80-86506-42-8

KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: EKOPRESS, 2001. 709 s. ISBN 80-86119-45-9

KELLER, J., NEORAL, J., PŘEVRÁTIL, R., KONEČNÁ, K., MAŠŤÁLKA, J., KREJČÍ, O. *Společně proti základně aneb NE vojenské základně USA.* Praha– Štrasburk – Brusel: TYPOS, 2008. 67 s. (ISBN není uvedeno)

ŘEHÁK, D., FOLTIN P., STOJAR, R. Vybrané aspekty soudobého terorismu. Praha: MO ČR AVIS, 2008. 143 s. ISBN 978-80-7278-443-1

SUCHÝ, P. a kol. *Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. 121 s. ISBN 80-210-2644-8

Elektronické zdroje:

10 x NE radaru. [online]. 2007 [cit. 2010-12-12]. Dostupný z WWW: http://www.nezakladnam.cz/cs/15_10x-ne-radaru.

Akce proti radaru [online]. 2007 [cit. 2010-11-20]. Dostupný z WWW: http://www.trokavec.cz/lide-proti-radaru/akce-proti-radaru.

Bezpečnostní strategie ČR [online]. 2003 [cit. 2010-12-03]. Dostupný z WWW: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/bezpecnostni_strategie_cr_1/index.html.

Česko a radar [online]. 2007 [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/cesko-a-radar.html.

Český radar dohlédne až do Ruska, bála se Moskva podle WikiLeaks [online]. 2010. [cit. 2011-01-10]. Dostupný z WWW: http://zpravy.idnes.cz/cesky-radar-dohledne-az-do-ruska-bala-se-moskva-podle-wikileaks-pbu-/zahranicni.asp?c=A101129_163032_zahranicni_btw.

Fakta, argumenty, odpovědi a diskuse o české účasti v systému protiraketové obrany.[online]. [cit. 2010-12-08]. Dostupný z WWW: http://www.protiraketam.cz/ankety.asp?id=A20071018_r02_725.

GLIVICKÝ, P: POLEMIKA: *Kdo platí Ne základnám? Ne základnám*. [online]. 2008 [cit. 2010-11-29]. Dostupný z WWW: http://neviditelnypes.lidovky.cz/polemika-kdo-

plati-ne-zakladnam-ne-zakladnam-fzo-/p_politika.asp?c=A080125_172739_p_politika_wag.
Iniciativu Ne základnám financuje tajemný sponzor podnikající v Rusku [online]. 2008 [cit. 2010-11-29]. Dostupný z WWW: http://zpravy.idnes.cz/iniciativu-ne-zakladnam-financuje-tajemny-sponzor-podnikajici-v-rusku-13f-/domaci.asp?c=A080511_210833_domaci_zra.

Místo brdské koule štít boha Dia. Rodí se nový protiraketový systém [online]. 2009 [cit. 2011-01-10]. Dostupný z WWW: http://zpravy.idnes.cz/misto-brdske-koule-stit-boha-dia-rodi-se-novy-protiraketovy-system-1fx-/domaci.asp?c=A091024_121936_domaci_jan.

NATO bude mít protiraketový štít, Česko se do něj zapojí [online]. 2010. [cit. 2010-12-27]. Dostupný z WWW: http://www.lidovky.cz/nato-bude-mit-protiraketovy-stit-cesko-se-do-nej-zapoji-piq-/ln_zahranici.asp?c=A101119_191657_ln_zahranici_kim.

Ne základnám [online]. [cit. 2010-11-25]. Dostupný z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ne_základnám.

NECHVÁTAL, J. *Protiraketová obrana USA - NMD (1) - Historie a vývoj* [online]. 2007 [cit. 2010-10-25]. Dostupný z WWW: http://www.valka.cz/clanek_12026.html.

Nová Bezpečnostní strategie České republiky [online]. 2004 [cit. 2010-12-03]. Dostupný z WWW: http://www.revuepolitika.cz/clanky/642/nova-bezpecnostni-strategie-ceske-republiky.

Nový prezident USA výstavbu radarové základny nezastaví [online]. 2008 [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: http://www.ct24.cz/radar-special/34824-novy-prezident-usa-vystavbu-radarove-zakladny-nezastavi.

O iniciativě [online]. 2007 [cit. 2010-11-25]. Dostupný z WWW: http://www.nezakladnam.cz/cs/19_o-iniciative.

PACNER, K. *Platí Rusové akci Ne základnám? To těžko zjistíme*. [online]. 2008 [cit. 2010-11-29]. Dostupný z WWW: http://neviditelnypes.lidovky.cz/radar-plati-rusove-akci-ne-zakladnam-to-tezko-zjistime-p1g-/p_politika.asp?c=A080109_173335_p_politika_wag.

POKORNÝ, P., HLOBIL, M., KAUCKÝ S. *Technické a provozní aspekty XBR radaru v Brdech* [online]. 2008 [cit. 2010-12-20]. Dostupný z WWW: http://www.blisty.cz/art/41815.html.

Protiraketová obrana USA [online]. 2007 [cit. 2010-10-20]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/protiraketova-obrana-usa.html.

Radar XBR[online]. 2007 [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/radar-xbr.html.

Ruské výhrady a hrozby [online]. 2007 [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW: http://special.novinky.cz/radar/ruske-vyhrady-a-hrozby.html.

Úvod do Protiraketové obrany [online]. 2003 [cit. 2010-11-05]. Dostupný z WWW: http://www.valka.cz/clanek_1021.html.

Výzva obcím [online]. 2007 [cit. 2010-11-20]. Dostupný z WWW: http://www.trokavec.cz/lide-proti-radaru/akce-proti-radaru/vyzva-obcim.

ZETOCHA, K. *Strategická koncepce NATO: Významný krok na cestě k vojenskému a politickému vymezení Aliance.* Vojenské rozhledy 4/2010 [online]. 2010 [cit. 2011-01-10]. Dostupný z WWW: http://www.army.cz/assets/multimedia-a-knihovna/casopisy/vojenske-rozhledy/vr4_10.pdf.

Ostatní zdroje:

MATĚJOVCOVÁ, K. *Odpůrci radaru z Brdska píší americkým kongresmanům a novinářům*. Deník Západní Čechy, 15. května 2007.

Studie Předběžné posouzení vlivu radiolokační stanice EBR (european based radar)

na zdravotní stav populace v okolí vojenského újezdu Brdy.[online]. 2007 [cit. 2010-12-12]. Dostupný z WWW: http://data.idnes.cz/soubory/zpr_nato/A070817_MAD_CELKOVA_ZPRAVA_K_RADARU.PDF.